

UiT

**NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET**

Det juridiske fakultet

Barns rett til å medvirke etter barnevernloven § 1-6

Trude Olaussen

Liten masteroppgave i rettsvitenskap – Våren 2019

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Tema, bakgrunn og problemstilling.....	1
1.2	Avgrensninger	2
1.3	Rettskildebildet og metode	3
1.4	Fremstillingen videre	6
2	Barnets menneskerettigheter	6
2.1	Kort om barnekonvensjonen og barnekomiteen	7
2.2	Barnekomiteens generelle kommentarer som rettskilde.....	7
2.3	Barnekonvensjonens fire generelle prinsipper	9
2.4	Barnets rett til å bli hørt etter barnekonvensjonen artikkel 12	9
2.5	Barnets rett til å bli hørt etter Grunnloven § 104.....	11
3	Grunnleggende prinsipper på barnevernrettens område.....	12
3.1	Hensynet til barnets beste	12
3.2	Det biologiske prinsipp.....	15
3.3	Det mildeste inngreps-prinsipp.....	16
4	Barnets rett til å medvirke etter barnevernloven § 1-6	17
4.1	Bakgrunnen for tilføyelsen av barnevernloven § 1-6	17
4.2	Hvem har rett til å medvirke?	19
4.3	Når har barnet rett til å medvirke?	21
4.4	Hva innebærer retten til å medvirke?	22
4.4.1	Rett til informasjon.....	23
4.4.2	Rett til å fritt gi uttrykk for sine synspunkt	24
4.4.3	Særlige rettigheter for samiske barn.....	24
4.5	Barnets synspunkt skal vektlegges etter alder og modenhet	25
4.5.1	Alder og modenhet	25
4.5.2	I hvilken grad skal barnets mening vektlegges?.....	27

4.6	Hvem skal barnet snakke med?	28
4.7	Plikt til å dokumentere barnets medvirkning.....	30
5	Analyser av fylkesnemndas praksis.....	32
5.1	FNV-2018-172-HSF	32
5.1.1	Kommentarer.....	34
5.2	FNV-2018-203-NOR.....	34
5.2.1	Kommentarer.....	37
5.3	FNV-2018-158-OPP	38
5.3.1	Kommentarer.....	39
5.4	FNV-2018-221-ROG.....	40
5.4.1	Kommentarer.....	42
5.5	FNV-2018-104-HSF.....	42
5.5.1	Kommentarer.....	44
5.6	FNV-2017-205-MRO	44
5.6.1	Kommentarer.....	47
5.7	FNV-2018-231-OPP.....	48
5.7.1	Kommentarer.....	49
5.8	Oppsummering	50
6	Avsluttende bemerkninger	51
	Kildeliste.....	54

1 Innledning

1.1 Tema, bakgrunn og problemstilling

Barn har, som en særlig sårbar gruppe i samfunnet, en rekke lovbestemmelser som ivaretar deres interesser og spesielle behov. En grunnleggende rettighet er barnets rett til å bli hørt i saker som vedrører barnet. Medvirkningsretten følger både av FNs konvensjon om barnets rettigheter¹ artikkel 12 og Grunnloven² § 104. I barnevernretten er rettigheten forankret i barnevernloven³ § 1-6. Etter barnevernloven har barneverntjenesten anledning til å iverksette alt i fra frivillige hjelpetiltak i hjemmet, til tvangstiltak og begjære omsorgsovertakelse for fylkesnemndene. Da disse inngrepene kan være svært inngripende overfor barnet og familien, skal barnets rett til å medvirke ivareta barnets ønsker og interesser i saken. Barnet skal gis rett til å bli inkludert og til å uttale seg, før det treffes avgjørelser som påvirker det.

Barnets medvirkningsrett er et dagsaktuelt tema som er under utvikling. Det har blitt rettet kritikk til om, og hvordan, barnets rett til medvirkning har blitt ivaretatt i barnevernssaker i Norge. Undersøkelser og tilsyn har vist at barn i barnevernet i praksis ikke får medvirke i ønsket grad. Barn opplever at de får for lite informasjon og at de i liten grad får bidra med informasjon selv.⁴ Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken har gjennomført samtaler med barn i barnevernet, som viser at mange barn mener de får for lite eller uklar informasjon. I tillegg fremkommer det at samtalene i for liten grad dokumenteres, og at få barn inviteres til å gi tilbakemelding på den hjelpen de får. Undersøkelsene viser også at barn opplever det utrygt å snakke med voksne i barnevernet, på grunn av foreldrenes vide innsynsrett og mangel på tillitt til de voksne.⁵ På bakgrunn av dette trådte bvl. § 1-6 i kraft 1. juli 2018, både for å presisere gjeldende rett og for å bidra til å øke barns grad av medvirkning.⁶

Opgavens overordnede problemstilling er todelt. For det første skal det drøftes hvilken rett barnet har til å medvirke etter bvl. § 1-6. I tillegg skal jeg undersøke i hvilken grad barnets

¹ FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen).

² Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814 (Grl.).

³ Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven).

⁴ Prop. 169 L (2016-2017) Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre) s. 43.

⁵ Forslag til barnevernlov fra barnevernsproffene (2016) s. 12-13. Dette er ikke en rettskilde, men barnevernsbarn som har utarbeidet et lovforslag til ny barnevernslov, basert på egne erfaringer og samtaler med barn i barnevernet. Forandringsfabrikken er en av høringsinstansene ved utvikling av ny barnevernslov, og departementet har for eksempel gjennomført Forandringsfabrikkenes forslag om å innta ordlyden «*kjærlighet*» i barnevernlovens formålsbestemmelse, se Prop. 169 L (2016-2017) s. 23 og 24.

⁶ Prop. 169 L (2016-2017) s. 43. Nærmere om dette i kapittel 4.1.

rett til medvirkning ivaretas av fylkesnemnda. Formålet er å undersøke om og hvordan barnet får medvirke i barnevernssak som tas opp for fylkesnemnda. Sentrale spørsmål er hvordan fylkesnemndene kommuniserer med barnet, hvilken vekt barnets synspunkt tillegges og hvordan det argumenteres for å ikke fatte vedtak i samsvar med barnets ønske.

1.2 Avgrensninger

Med «barn» menes i denne oppgaven personer under 18 år, jf. bvl. § 1-3 første ledd.

Sakene som analyseres i oppgaven er vedtak fattet av Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker (fylkesnemnda) i tidsperioden etter at bvl. § 1-6 ble tilføyd i juli 2018. Selv om mange saker blir anket fra fylkesnemnda til tingretten, avgrenses avhandlingen mot å analysere saker fra domstolene. Det vil heller ikke ses hen til hvordan medvirkningsretten ivaretas i barnevernets øvrige saksbehandling. Avgrensningen er valgt fordi fylkesnemnda er den første instansen som behandler barnevernssaker om tvangstiltak etter barnevernloven.

Fylkesnemndene behandler kun sosiale saker og barnevernssaker, og har dermed spesiell fagkompetanse innenfor barnevernretten.

Tidsperioden er valgt for å undersøke hvordan barnets rett til medvirkning ivaretas etter at lovendringen trådte i kraft. På grunn av oppgavens størrelse er det ikke tid og plass til å foreta en grundig undersøkelse av hvordan medvirkningsretten ble ivaretatt før og etter lovendringen, og om det eventuelt har skjedd en utvikling på området.

Avhandlingen avgrenses til å ta for seg fylkesnemndas vedtak som gjelder spørsmål om omsorgsovertakelse. Omsorgsovertakelse er et av de mest inngripende tvangstiltakene i barnevernretten, og er regulert i bvl. § 4-12. Vedtak om omsorgsovertakelse kan treffes når de strenge vilkårene i bestemmelsen, herunder også hensynet til barnets beste, er oppfylt. Dette medfører at nemndene må foreta en skjønnsmessig vurdering, hvor barnets egen mening vil utgjøre et av de relevante vurderingsmomentene.⁷ Det presiseres at oppgavens tema er barnets medvirkningsrett, og at vilkårene for omsorgsovertakelse ikke vil redegjøres for nærmere.

Videre avgrenses vedtakene til å omfatte barn i alderen 7-12 år. Barn i denne aldersavgrensningen er gamle nok til å forstå mye av det som skjer rundt seg, og til å danne seg et synspunkt om situasjonen. De har som regel god språklig utvikling og god begrepsforståelse, og dermed mulighet til å uttale seg. Samtidig er ikke alle barn fra 7-12 år i

⁷ Lena R. L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barnevernretten*, 3. utgave, Oslo 2018 s. 224.

stand til å forstå konsekvensene et vedtak om omsorgsovertakelse vil medføre. Disse barna har rettigheter i egen sak, herunder rett til informasjon og til å uttale seg. Barna har likevel ikke partsrettigheter etter bvl. § 6-3 annet ledd, før fylte 15 år. Dette innebærer at barnet i sak om omsorgsovertakelse ikke har rett til å delta i saken, gjøre seg kjent med opplysninger eller til å imøtegå innlegg fra andre parter. Avgrensningen er begrunnet i et ønske om å studere nærmere hvordan barnets medvirkningsrett blir ivaretatt i de sakene hvor barnet selv ikke har partsrettigheter.

Avgrensningene samlet sett er gjort for å spisse problemstillingen inn på et mindre område, og for å dermed kunne få analysert mest mulig sammenlignbart materiale.

1.3 Rettskildebildet og metode

Avhandlingen består av en rettsdogmatisk og empirisk undersøkelse av gjeldende rett. Den rettsdogmatiske undersøkelsen har som formål å redegjøre for gjeldende rett, ved å tolke rettskildene.

Som særlov på barnevernrettens område, vil barnevernloven være den sentrale rettskilden i avhandlingen, med § 1-6 som utgangspunkt. Loven inneholder bestemmelser om barnets rettigheter, hjelpe- og tvangstiltak og barnevernets og fylkesnemndas saksbehandling med mer. Utgangspunktet for tolkningen er en naturlig språklig forståelse av ordlyden. Herunder vil også lovens forarbeider være relevante rettskilder, da særlig Ot.prp.nr.44 (1991-1992) om lov om barneverntjenester, Prop. 169 L (2016-2017) Endringer i barnevernloven mv. og NOU 2016: 16 Ny barnevernslov. Forskrift om medvirkning og tillitsperson⁸ og forskrift om barnets talsperson⁹ supplerer bestemmelsene i barnevernloven, og ses hen til underveis.

Da bvl. § 1-6 ble tilføyd i juli 2018, finnes det på tidspunktet denne avhandlingen skrives ingen Høyesterettsavgjørelser om bestemmelsen. Likevel er ikke barnets rett til å medvirke en ny rettighet, og avgjørelser som gjelder bvl. § 4-1 annet ledd (opphevd) og § 6-3 kan anvendes som tolkningsmoment.

Etter bvl. § 6-1 gjelder forvaltningsloven¹⁰ for barnevernets saksbehandling. Herunder gjelder forvaltningsrettslige saksbehandlingsregler, som informasjons- og opplysningsplikten, for

⁸ Forskrift 01. juni 2014 nr. 697 om medvirkning og tillitsperson (medvirkningsforskriften).

⁹ Forskrift 18. februar 2013 nr. 203 om barnets talsperson i saker som skal behandles i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker (forskrift om talsperson).

¹⁰ Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven).

barnevernets virksomhet.¹¹ Videre følger det av legalitetsprinsippet at barnevernet ikke kan foreta inngrep overfor barn og foreldre uten hjemmel i lov.¹²

Barneloven¹³ regulerer ikke barnevernrettslige forhold, men rettsforholdet mellom barn og foreldre. Likevel ivaretar barneloven barns interesser, og vil derfor være relevant ved tolkningen av enkelte bestemmelser i barnevernloven.

Videre er menneskerettighetene en sentral rettskilde. Barnekonvensjonen ble vedtatt i 1989. Norge ratifiserte barnekonvensjonen i 1991, og i 2003 ble den inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven¹⁴ § 2 nr. 4. Dette innebærer også at barnekonvensjonen gis forrang ved motstrid med andre bestemmelser, jf. mrl. § 3. Barnekonvensjonen art. 12 omhandler barnets rett til å bli hørt og medvirke, og gir retningslinjer for hvordan bvl. § 1-6 skal tolkes. Det samme gjelder bestemmelsen om barnets rettigheter i Grunnloven § 104.¹⁵

I oppgaven har jeg også benyttet juridisk teori som rettskilde. Siden bvl. § 1-6 var ny i 2018 er det ikke skrevet så mye teori om akkurat denne bestemmelsen ennå, men «*Sentrale emner i barneretten*» av Lena R. L. Bendiksen og Trude Haugli er oppdatert på lovendringene fra 2018.¹⁶ Da barnekonvensjonen er en sentral kilde til å forstå innholdet i barnevernlovens bestemmelser, har jeg også anvendt «*Barnekonvensjonen*» av Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg (Red.) som rettskilde.¹⁷ Bokens kapitler er skrevet av forskjellige forfattere, herunder Lucy Smith og Kirsten Sandberg, som begge har vært medlemmer av FNs barnekomité. Annen juridisk litteratur som fagbøker og artikler utgjør også en del av rettskildegrunnlaget i oppgaven.

Særegent for barnevernretten er at flere grunnleggende prinsipper får anvendelse. Begrepet «*prinsipp*» kan benyttes i flere sammenhenger og med ulike betydninger. I denne avhandlingen siktes det til hensyn som står i en særlig sterk posisjon. Flere av de barnerettslige prinsippene er juridisk bindende, og må vurderes før beslutningstaker fatter

¹¹ Jf. fvl. § 17.

¹² Jf. GrL. § 113.

¹³ Lov 08. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven).

¹⁴ Lov 21.mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) mrl.

¹⁵ Barnets menneskerettigheter og barnekomiteens uttalelser som rettskilde behandles nærmere i kapittel 2.

¹⁶ Bendiksen og Haugli (2018) s. 33-34.

¹⁷ Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), *Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge*, 3. utgave (2016). Heretter Høstmælingen mfl. (2016).

avgjørelser som berører barn.¹⁸ Hensynet til barnets beste, det biologiske prinsipp og det mildeste inngreps-prinsipp er sentrale i oppgaven.

Den empiriske undersøkelsen tar utgangspunkt i vedtak fattet av fylkesnemnda. «*Empirisk*» sikter til virkeligheten og erfaringer, og brukes om kunnskap som er innhentet ved hjelp av systematiske undersøkelser. I denne oppgaven blir det sentrale å undersøke hvordan fylkesnemnda ivaretar barnets rett til medvirkning i praksis. På grunn av oppgavens størrelse, og den grundige gjennomgangen som foretas av hvert enkelt vedtak, vil analysen kun basere seg på 7 vedtak. Dette er et relativt lite forskningsmateriale, og gir ikke et fullstendig bilde av fylkesnemndas praksis.

Selv om fylkesnemndene treffer avgjørelser i første instans i barnevernssaker, har ikke forvaltningspraksis høy grad av vekt som rettskilde.¹⁹ I denne avhandlingen vil vedtakene bli brukt som empirisk materiale for å undersøke hvordan barnets rett til medvirkning ivaretas i praksis. Det presiseres at vedtakene ikke har stor betydning som rettskilde, men at de kan gi viktige tolkningsbidrag for rettanvendelsen.

Da jeg etterspurte vedtak fra fylkesnemnda til å analysere i avhandlingen, ble jeg henvist til Lovdata av nemndslederen for Fylkesnemnda i Hordaland og Sogn og Fjordane.²⁰ Hvert femte vedtak fra fylkesnemnda sendes til Lovdata, og samtlige vedtak som analyseres i denne oppgaven er dermed hentet derfra. For å finne vedtak som passer avgrensningen har jeg logget inn på Lovdata og valgt «*Rettskilder*», deretter «*Nemnder og utvalg mv.*», for så å velge «*avansert søk*» ved «*Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker*». I det avanserte søket skrev jeg inn «*omsorgsovertakelse*» i det øverste søkefeltet «*Emne 1*», og deretter «*Søk*». Videre valgte jeg tidsperiodene 2018 og 2019, og valgte ut tilfeldige vedtak som omhandlet omsorgsovertakelse for barn 7-12 år fattet etter juli 2018.

Det har vært metodisk utfordrende at fylkesnemndas vedtak ikke presenterer begjæringen fra barneverntjenesten, eller hva vitner, talsperson og sakkyndig i sin helhet har uttalt. Vedtakene inneholder kun utdrag av det nevnte, og det kan tenkes at viktige utdrag fra barnets uttalelser ikke fremgår direkte av vedtakene for offentligheten.

¹⁸ Nærmere om de barnerettslige prinsippene i delkapittel 2.3 og kapittel 3.

¹⁹ Bendiksen og Haugli (2018) s. 36.

²⁰ Røed (2019a).

Vedtaket inneholder heller ingen sidetall eller nummerering på avsnittene. For å kunne henvise mest mulig presist, har jeg valgt å henvise til avsnitt nr. i fotnotene. Nummer på avsnitt har jeg kommet frem til ved å telle antall avsnitt ovenfra og ned.

1.4 Fremstillingen videre

I kapittel 2 foretas en redegjørelse av barnets menneskerettigheter, herunder barnekonvensjonen og Grunnloven. Kapittel 3 behandler sentrale prinsipper på barnevernrettens område. Videre i kapittel 4 følger en grundig redegjørelse av barnets rett til å medvirke etter bvl. § 1-6. Først foretas en redegjørelse av bakgrunnen til den nye lovbestemmelsen. Videre behandles blant annet hva retten til å medvirke innebærer, når barnet kan medvirke og hvilken vekt barnets synspunkt skal tillegges.

I kapittel 5 foretas den empiriske undersøkelsen av 7 vedtak fattet av fylkesnemnda. Her vil sakene behandles hver for seg. Fremstillingen av sakene inneholder et kort sammendrag av saken, og deretter en grundigere undersøkelse av hvordan barnet har blitt hørt, om barnets mening fremkommer av vedtaket og hvilken vekt fylkesnemnda har tillagt barnets synspunkt med mer. Under hvert vedtak følger et avsnitt med kommentarer til vedtaket. I delkapittel 5.8 følger en kort fremstilling av funnene fra den empiriske undersøkelsen. Til slutt i kapittel 6 avrundes oppgaven med en rettsosnologisk- og politisk vurdering.

2 Barnets menneskerettigheter

Som nevnt innledningsvis er både menneskerettighetene, Grunnloven og generelle prinsipper relevante rettskilder på barnevernrettens område. Både barnekonvensjonen og Grunnloven inneholder bestemmelser om barnets rett til å bli hørt og medvirke. Dette kapitlet vil først redegjøre kort om barnekonvensjonen og barnekomiteen, samt se nærmere på betydningen av barnekomiteens Generelle kommentarer som rettskilde. Selv om Grunnloven har høyeste nasjonal rang, vil fremstillingen først ta for seg barnekonvensjonen artikkel 12 og deretter Grl. § 104. Dette begrunnes i at barnekonvensjonen er det mest grunnleggende internasjonale instrumentet som regulerer barns rettigheter, og i at Grl. § 104 i stor grad bygger på barnekonvensjonen art. 12.

2.1 Kort om barnekonvensjonen og barnekomiteen

Barnekonvensjonen supplerer de generelle menneskerettighetene, som også gjelder for barn, og tar sikte på å beskytte de særlige behovene barn har. Samtidig tillegger den uttrykkelig barn rettigheter som blant annet ytringsfrihet, religionsfrihet og retten til å bli hørt.²¹ Siden 2003 har barnekonvensjonen gjeldt som norsk lov og hatt forrang ved motstrid.²² Ved Grunnlovsrevisjonen i 2014 fikk barnekonvensjonen enda sterkere posisjon i norsk lovgivning. Grunnloven § 92 slår fast at menneskerettighetene som er nedfelt i bindende traktater for Norge, skal respekteres av staten. Dette innebærer at norsk barnelovgivning må være i overensstemmelse med konvensjonen og øvrige menneskerettigheter.

Det eksisterer ikke en særegen domstol til å tolke, utvikle og overvåke at statene ikke begår brudd på barnekonvensjonen. Artiklene i barnekonvensjonen blir likevel ofte anvendt som tolkningsmoment i forhold til Den europeiske menneskerettighetskonvensjon²³ ved EMD.²⁴ Brudd på konvensjonsbestemmelsene kan også påberopes for norske domstoler, så Høyesterett har også en rolle ved tolkningen av barnekonvensjonen.

Det organet som har størst innflytelse på tolkningen av barnekonvensjonen er FNs komité for barnets rettigheter (barnekomiteen). Barnekomiteen er et overvåkningsorgan som har i oppgave å kontrollere at statene oppfyller sine forpliktelser knyttet til barnekonvensjonen. Barnekomiteen består av 18 valgte personer fra medlemsstatene, som har høy sakkyndig ekspertise på området.²⁵ Ved å ratifisere barnekonvensjonen, forplikter medlemsstatene seg til å rapportere til FN om sin nasjonale gjennomføring av konvensjonen hvert femte år, jf. barnekonvensjonen art. 44 nr. 1. Barnekomiteen gir rapporter til statene med kritikk og anbefalinger for hvordan konvensjonen gjennomføres i det enkelte land. Disse anbefalingene er ikke juridisk bindende, men gir retningslinjer for hvordan statene kan forbedre seg.²⁶

2.2 Barnekomiteens generelle kommentarer som rettskilde

Barnekomiteen har gitt 17 generelle kommentarer om innholdet i barnekonvensjonen. Betydningen av barnekomiteens generelle kommentarer som rettskilde har vært behandlet av

²¹ Høstmælingen mfl. (2016). Kapittel 1 av Lucy Smith s. 18.

²² Jf. mrl. § 2 nr. 4, jf. § 3.

²³ Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 4. november 1950 (EMK).

²⁴ Kirsten Sandberg, «Inkorporeringen av FNs barnekonvensjon i norsk rett», *Kritisk juss*, Volum 55, nr. 04 (2004) s. 316-329 (s. 326).

²⁵ Barnekonvensjonen art. 43.

²⁶ Høstmælingen mfl. (2016). Kapittel 1 av Lucy Smith s. 22-23.

Høyesterett. I Rt. 2009 s. 1261 var det rettslige spørsmålet hvilken betydning barnekomiteens generelle kommentarer skulle ha. Saken gjaldt spørsmål om vektleggingen av barnets beste i saker om avslag om oppholdstillatelse for enslige mindreårige asylsøkere. Førstvoterende uttaler at det er på det rene at komitéuttalelser generelt sett ikke er folkerettslig bindende.²⁷

Videre uttales det at:

«... Det avgjørende vil likevel være hvor klart den må anses å gi uttrykk for overvåkingsorganenes forståelse av partenes forpliktelser etter konvensjonene. Særlig må man vurdere om uttalelsen må ses som en tolkingsuttalelse, eller mer som en tilråding om optimal praksis på konvensjonens område. Dernest må man vurdere om uttalelsen passer på det aktuelle faktum og rettsområde. Dette siste er av særlig betydning ved generelle uttalelser som ikke er knyttet til enkeltsaker eller landrapporter, og som derfor ikke har vært gjenstand for dialog mellom komitéen og den berørte staten.»²⁸

Ut i fra dette forstås kommentarene ikke som rettslig bindende, men som retningslinjer i de tilfeller kommentarene passer på sakens faktum. Dette har blitt fulgt opp i senere avgjørelser.²⁹

I Rt. 2015 s. 93 uttaler førstvoterende at barnekomiteens generelle kommentarer til barnekonvensjonen art. 3 om barnets beste³⁰, «... utgjør etter mitt syn et naturlig utgangspunkt ved tolkningen av artikkel 3 nr. 1 – og dermed også ved tolkningen av Grunnloven § 104 andre ledd».³¹ Også EMD viser til barnekomiteens generelle kommentarer i sin behandling av barnekonvensjonens innhold.³² Dette taler for at kommentarene bør tillegges en viss vekt ved konvensjonstolkningen. At kommentarene skal være retningslinjer for tolkningen og anvendelsen av konvensjonen er også lagt til grunn i juridisk litteratur.³³

På bakgrunn av dette anses barnekomiteens generelle kommentarer som relevante kilder å se hen til ved forståelsen av innholdet i barnekonvensjonen. Barnekomiteens generelle

²⁷ Rt. 2009 s. 1261 avsnitt 41.

²⁸ Rt. 2009 s. 1261 avsnitt 44.

²⁹ Se Rt. 2012 s. 1985 avsnitt 136 og Rt. 2015 s. 1388 avsnitt 150-154 og 270-272.

³⁰ General Comment No. 14 (2013) *On the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration* (art. 3, para. 1) (CRC/C/CG/14). (Generell kommentar nr. 14).

³¹ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 64.

³² Se dom 21. juli 2015 *G.S. mot Georgia* avsnitt 32-33.

³³ Njål Høstmælingen, *Internasjonale menneskerettigheter*, 2. utgave, Oslo 2012 s. 85.

kommentarer til art. 3 og art. 12 vil dermed anvendes som kilder for å redegjøre for innholdet i hensynet til barnets beste og barnets rett til å medvirke nedenfor.

2.3 Barnekonvensjonens fire generelle prinsipper

Barnekomiteen har fremhevd fire av barnekonvensjonens artikler som generelle prinsipper: artikkel 2 om retten til å ikke bli diskriminert, artikkel 3 nr. 1 om barnets beste, artikkel 6 om barnets rett til liv og utvikling, og artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt.³⁴ Disse fire generelle prinsippene skal tillegges betydning ved tolkningen av konvensjonens øvrige artikler, og er rettigheter som skal ivaretas i enhver sak som omhandler barns interesser.³⁵

Dette innebærer at barnets rett til å bli hørt må ivaretas og tillegges vekt i alle saker som involverer barns rettigheter. Barnets rett til medvirkning er angitt uttrykkelig som en sentral og grunnleggende rettighet for barn, som samtidig får betydning ved gjennomføringen av de andre artiklene i barnekonvensjonen. Retten til medvirkning har en sterk posisjon i folkeretten, og kommer til anvendelse på alle livsområder som gjelder barn.³⁶

2.4 Barnets rett til å bli hørt etter barnekonvensjonen artikkel 12

Innholdet og forståelsen av barnekonvensjonen art. 12 er nøye analysert og kommentert av barnekomiteen i generell kommentar nr. 12 om barnets rett til å bli hørt.³⁷ Generell kommentar nr. 12 er dermed en verdifull rettskilde for å forstå innholdet i art. 12. På grunn av oppgavens omfang er det ikke plass til å redegjøre veldig detaljert for innholdet i barnekonvensjonen art. 12.

Partene har etter art. 12 en plikt til å gi barnet mulighet til å uttrykke sitt synspunkt i forhold som angår barnet, samt til å tillegge barnets synspunkter behørig vekt.³⁸ Dette innebærer at partene er forpliktet til å foreta en vurdering på om barnet er «*i stand til å danne seg egne synspunkter*», og at det ikke bare kan antas at barnet ikke er i stand til dette.³⁹ Det oppstilles ingen aldersgrense for å begrense hvem som har mulighet til å uttrykke sitt synspunkt, og barnekomiteen fraråder medlemsstatene å operere med aldersgrenser i den nasjonale lovgivningen. Komiteen begrunner dette i at barn kan danne seg synspunkter allerede fra

³⁴ Genreal Comment No. 5 (2003): *General measures of implementation of the Convention on the rights of the child (arts. 4, 42 and 44, para. 6)* (CRC/GC/2003/5).

³⁵ Bendiksen og Haugli (2018) s. 43. Høstmølingen m.fl. (2016). Kapittel 1 av Lucy Smith s. 19.

³⁶ Høstmølingen mfl. (2016). Kapittel 5 av Kirsten Sandberg s. 92-93.

³⁷ General Comment No. 12, *The right of the child to be heard* (CRC/C/GC/12). (Generell kommentar nr. 12).

³⁸ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 19.

³⁹ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 20.

tidlig alder av, selv om de ikke alltid er i stand til å uttrykke hva de mener i ord. Partene forplikter å tilrettelegge for barn med nedsatt funksjonsevne, og gi dem de hjelpemidler de trenger for å uttrykke sitt synspunkt.⁴⁰

Videre er retten til å uttale seg en rettighet, men ikke en plikt for barnet. Retten går likevel ikke så langt at det er en selvbestemmelsesrett, da det ikke er gitt at barnets synspunkt blir tillagt mer vekt enn motstridende hensyn.⁴¹ Rettigheten innebærer også at barnet har rett til å få informasjon om situasjonen som gjelder barnet, slik at det får mulighet til å forstå hva som skjer, og danne seg et synspunkt deretter.⁴²

Selv om retten til å bli hørt ikke skal begrenses med en aldersgrense, følger det av ordlyden at partene skal «...tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet».⁴³ Dette innebærer at partene ikke bare skal lytte til hva barnet mener, det må også legges betydelig vekt på barnets synspunkt i avgjørelser som berører barnet.⁴⁴ Ved vurderingen av barnets grad av modenhet har barnekomiteen uttalt at det relevante er «barnets evne til å gi uttrykk for sine synspunkter i en sak på en fornuftig og selvstendig måte».⁴⁵ Det er altså ikke barnets alder alene som blir avgjørende, da alderen ikke nødvendigvis stemmer overens med barnets modenhet og forståelsesevne.⁴⁶

Retten til å bli hørt skal gjelde i alle saker som berører barnet. Herunder gjelder rettigheten uten unntak, og må respekteres i alt fra barnefordelingssaker og saker om adopsjon, til saker om vold og seksuelt misbruk. Det skal ikke ha noe å si om det er barnet selv eller noen andre som har tatt initiativ til saken. Partene oppfordres til å vedta lovbestemmelser som pålegger barnevernet, forvaltningen og domstolene å redegjøre for i hvilken grad det er tatt hensyn til barnets synspunkt og hvilke konsekvenser dette har for barnet.⁴⁷ Rettigheten gjelder både for barn som enkeltperson og for barn som gruppe.⁴⁸

Barnekomiteen gir også retningslinjer for hvordan gjennomføringen av samtalene med barnet bør foregå. Barnet skal føle seg trygt og skal ikke forhøres oftere enn nødvendig. Språk skal

⁴⁰ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21.

⁴¹ Høstmølingen mfl. (2016). Kapittel 5 av Kirsten Sandberg s. 93.

⁴² Generell kommentar nr. 12 avsnitt 22 og 25.

⁴³ Barnekonvensjonen art. 12 nr. 1.

⁴⁴ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 28.

⁴⁵ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 30.

⁴⁶ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 29.

⁴⁷ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 32-33.

⁴⁸ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 10.

heller ikke være til hinder, og barn som er innvandrere, tilhører minoriteter eller er urfolk, har rett på å få tilrettelagt samtaler på et språk de forstår. Videre bør det stilles krav til prosessen, herunder til blant annet personalet, rettslokalene og rettergangen, samt at alt bør skje på en barnevennlig måte.⁴⁹ Barnet skal helst bli hørt direkte overfor det organ som har ansvar for saksbehandlingen, men dette er opp til barnet selv å bestemme. Barnet kan også representeres av en representant som foreldre eller sakkyndig, og det må skje på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.⁵⁰

2.5 Barnets rett til å bli hørt etter Grunnloven § 104

Ved grunnlovsrevisjonen i 2014 ble del E om menneskerettigheter tilføyd, herunder en bestemmelse om barns rettigheter i Grl. § 104. Bakgrunnen for tilføyelsen var å styrke de særlige vern og rettigheter barn har som en sårbar gruppe i samfunnet.⁵¹ Bestemmelsen er basert på flere sentrale artikler i barnekonvensjonen. Barnets rett til å bli hørt er nå grunnlovsfestet i Grl. § 104 første ledd annet punktum, og er inspirert av ordlyden i barnekonvensjonen art. 12 nr. 1:

«De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling.»⁵²

Innholdet er i hovedsak innholdsmessig likt barnekonvensjonen art. 12 nr. 1, og innebærer både en rett til medvirkning og medbestemmelse. Også etter Grunnloven plikter enhver som treffer avgjørelser om barn å sikre at barnet får tilstrekkelig informasjon om saken, samt anledning til å uttrykke sin mening. I tillegg skal barnets synspunkt vektlegges i samsvar med dets alder og utvikling. Grunnlovsbestemmelsen skiller seg derimot ut ved at rekkevidden er noe snevrere enn barnekonvensjonen art. 12. Etter ordlyden er rettigheten begrenset til å omfatte spørsmål som «gjelder» barnet selv, mens etter barnekonvensjonen art. 12 er det tilstrekkelig at barnet blir «berørt» av saken.⁵³ Stortingets Menneskerettighetsutvalg ønsket ved valget av ordlyden «gjelder» å tydeliggjøre at barnet kun har medbestemmelsesrett i saker som omhandler barnet selv, og ikke i saker hvor barnet kun kan være berørt. Videre er

⁴⁹ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21, 23, 24 og 34.

⁵⁰ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 35-39.

⁵¹ Innst. 186 S (2013-2014) Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag s. 29.

⁵² Grl. § 104 første ledd annet punktum.

⁵³ Bendiksen og Haugli (2018) s. 53.

Grunnloven § 104 ment som en individuell, og ikke kollektiv rettighet, i motsetning til barnekonvensjonen art. 12 som også gjelde for barn som gruppe.⁵⁴

3 Grunnleggende prinsipper på barnevernrettens område

Det særegne for barnevernretten er at flere generelle prinsipper tillegges betydelig vekt ved utøvelsen av barnevernlovens bestemmelser. Tre av de viktigste prinsippene som danner utgangspunktet for barnevernets virksomhetsutøvelse er prinsippet om barnets beste, det biologiske prinsipp og det mildeste inngreps-prinsipp.⁵⁵ Samtlige prinsipper vil redegjøres for i det følgende. Som nevnt over i punkt 1.2 er det flere relevante prinsipper i barnevernretten, blant annet legalitetsprinsippet, men på grunn av oppgavens størrelse vil ikke dette bli behandlet nærmere her.

3.1 Hensynet til barnets beste

Som nevnt over er hensynet til barnets beste utpekt av barnekomiteen som ett av de fire grunnprinsippene i barnekonvensjonen.⁵⁶ Det er også det grunnleggende hensyn på barnevernrettens område, herunder ved alle handlinger, tiltak og avgjørelser som berører barn.⁵⁷ Innholdet i prinsippet er dynamisk, noe som innebærer at det vil endre seg i takt med samfunnet over tid. Det vil kunne variere ut i fra hvilken situasjon, kultur og sammenheng det inngår i.⁵⁸ Innholdet i hensynet vil også kunne være forskjellig avhengig av om man i en politisk sammenheng vurderer barns rettigheter som gruppe, eller om man i en konkret sak vurderer hva som vil være det beste for det konkrete barnet i en barnevernssak.

Barnekomiteen har uttalt at prinsippet er tredelt. For det første er det en selvstendig rettighet. Herunder har barnet rett til å få sitt beste vurdert, og det beste for barnet skal være et grunnleggende hensyn når ulike interesser blir vurdert før avgjørelser treffes. For det andre er det et grunnleggende tolkningsprinsipp, som innebærer at dersom det er tvil om hvordan en bestemmelse skal tolkes, skal man velge den tolkningen som best tjener barnets beste. Til slutt er det en prosedyreregulering, noe som medfører at beslutningstakere må vurdere de mulige konsekvenser beslutningen kan ha for barnet. Det må også fremgå av vedtaket hvordan

⁵⁴ Dok. nr. 16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven s. 191.

⁵⁵ Prop. 106 L (2012-2013) Endringer i barnevernloven s. 81.

⁵⁶ Se over i punkt 2.3.

⁵⁷ Høstmølingen mfl. (2016). Kapittel 3 av Trude Haugli s. 51. Bendiksen og Haugli (2018) s. 24.

⁵⁸ Høstmølingen mfl. (2016). Kapittel 3 av Trude Haugli s. 52.

barnets beste har blitt ivaretatt.⁵⁹ Etter lovendringen i juli 2018 følger det nå også av barnevernloven § 6-3 a siste punktum og § 7-19 tredje ledd tredje punktum, at det må fremgå av barneverntjenestens og fylkesnemndas vedtak hvordan barnets beste er vurdert.

Prinsippet følger direkte av GrL. § 104 annet ledd, som grunnlovsfester at barnets beste skal være et «*grunnleggende hensyn*» ved «*handlinger og avgjørelser som berører barn*». Det fremgår ikke nærmere av lovtekst eller forarbeidene hva hensynet til barnets beste i Grunnloven innebærer. Grunnlovsbestemmelsen er tydelig inspirert av barnekonvensjonen art. 3, og forarbeidene understreker at fastsettelsen i Grunnloven ikke endrer rettstilstanden.⁶⁰

Etter barnekonvensjonen art. 3 nr. 1 skal også barnets beste være et «*grunnleggende hensyn*» ved alle handlinger som berører barn. Her utdypes det at dette skal gjelde ved alle handlinger, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer.

Barnets beste er det grunnleggende hensyn bak barnevernloven, og kommer til uttrykk i lovens § 4-1:

«Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.»

I motsetning til barnekonvensjonen og Grunnloven, hvor barnets beste skal være et «*grunnleggende hensyn*», skal det her legges «*avgjørende vekt*» på hensynet. Dette gjelder ved anvendelsen av bestemmelsene i lovens kapittel 4 om særlige tiltak. Det innebærer at det blant annet må foretas en barnets beste-vurdering ved spørsmål om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12.

Ordlyden «*avgjørende*» forstås som at det er hensynet til hva som er barnets beste som skal være det mest tungtveiende hensyn, dersom flere motstridende hensyn står opp mot hverandre. Det fremgår av forarbeidene at det er kun de momenter som har betydning for barnet som skal trekkes inn i vurderingen. Dersom det er motstrid mellom barnets og foreldrenes interesser, skal det ikke legges vekt på hensynet til foreldrene.⁶¹ Det kan ut i fra

⁵⁹ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 6.

⁶⁰ Innst. 186 S (2013-2014) s. 30.

⁶¹ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven) s. 28.

dette se ut som at barnets beste alltid skal gå foran motstridende hensyn, men det er viktig å presisere at det ikke er tale om et enerådende eller suverent prinsipp. Det kan være tilfeller hvor andre hensyn vil veie tyngre. I tillegg vil alltid vurderingen av hva som er barnets beste måtte ses i sammenheng med barnets synspunkt, det biologiske prinsipp og andre aktuelle hensyn.⁶²

At tiltakene som iverksettes etter bvl. kapittel 4 skal være til barnets beste, medfører for eksempel at selv om vilkårene for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 er oppfylt, skal det ikke fattes vedtak om omsorgsovertakelse dersom dette ikke er det beste for barnet. Det kan likevel ikke treffes avgjørelser eller iverksettes tiltak basert på kun en ren vurdering av hva som er barnets beste. Det følger av lovkravet at det aktuelle inngrepet må ha hjemmel i lov, og at alle vilkårene for å iverksette inngrepet må være oppfylt.⁶³

Etter bvl. § 4-1 annet punktum skal det legges vekt på å gi barnet «*stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen*». Dette forstås som at et viktig moment i vurderingen av om det skal iverksettes tiltak etter bvl. kapittel 4, er om barnets omsorgsbehov ivaretas av voksenpersoner som gir det trygghet, og god og stabil omsorg. Utover dette fremgår det ikke av ordlyden hva som inngår i hensynet til barnets beste. Hva som er barnets beste må vurderes konkret ut ifra forholdene i hver enkelt sak. Som nevnt over er hensynet dynamisk, og vil variere fra saksforhold, kulturer og land. Hva som er barnets beste vil ikke nødvendigvis være det samme, selv om saksforholdene er tilsynelatende like.

Beslutningstaker må vurdere hva som er til det enkelte barnets beste ut i fra dets fortid, og hvordan omsorgen vil ivaretas i fremtiden.⁶⁴

Departementet la til grunn i Prop. 106 at barnets synspunkt er sentralt i vurderingen av hva som er barnets beste, og at barnets syn må tas i betraktning før avgjørelse treffes.⁶⁵ Barnets synspunkt er viktig for å kunne opplyse saken og for å kunne ivareta barnets interesser.

Barnevernslovutvalget foreslo å lovfeste barnets beste i ny og videre § 2, men dette ble ikke fulgt opp ved lovendringen i 2018. Utvalget foreslo at bestemmelsen skal inneholde retningslinjer for hva som skal inngå i barnets beste-vurderingen, utformet etter mønsteret til

⁶² Bendiksen og Haugli (2018) s. 25. Høstmølingen mfl. (2016). Kapittel 3 av Trude Haugli s. 52.

⁶³ Bendiksen og Haugli (2018) s. 177.

⁶⁴ Bendiksen og Haugli (2018) s. 24-26 og 179.

⁶⁵ Prop. 106 L (2012-2013) s.82.

barnekomiteen i generell kommentar nr. 14.⁶⁶ Herunder ønsket utvalget å liste opp følgende momenter: «*barnets egen identitet*», «*barnets og foreldrenes etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn*», «*barnets synspunkter*», «*barnets behov for å bevare familiemiljøet og opprettholde viktige relasjoner*», «*barnets behov for omsorg og beskyttelse*», «*barnets sårbarhet*» og «*barnets helse, utdanning og utvikling*». Listen er ikke ment å være uttømmende.⁶⁷

Da dette er et forslag om å lovfeste gjeldende rett i en ny paragraf innledningsvis, må det antas at de nevnte vurderingsmomentene også er relevante ved vurdering etter gjeldende rett i dag.⁶⁸ Departementet har i lovforslag til ny barnevernslov⁶⁹, som nå er ute på høring, uttalt at det er enig med utvalget om at de nevnte momenter er relevante ved vurderingen av barnets beste. Likevel mener departementet at det ikke er hensiktsmessig med en momentliste, men foreslår å lovfeste at hva som er barnets beste må avgjøres etter en konkret vurdering av det enkelte barns behov.⁷⁰

Ut fra de nevnte momentene kan det utledes at blant annet barnets synspunkter, biologiske bånd, nærmiljø, omsorgsbehov og helse er viktige momenter for å vurdere hva som er barnets beste. Som nevnt er ingen barns behov helt like, og vil blant annet måtte vurderes ut ifra det konkrete barns omsorgsbehov, barnets forutsetninger, situasjonen og tid, samt eventuelle kulturelle og religiøse verdier.

3.2 Det biologiske prinsipp

Utgangspunktet i norsk rett er at foreldre har ansvaret for barna sine. Det å vokse opp med sine biologiske foreldre har stor egenverdi for barn.⁷¹ Det biologiske prinsipp går ut på at barn så langt det er mulig skal bo hos sine foreldre, og at det er foreldrene som har ansvaret for omsorgen og ivaretagelsen av barnet.⁷²

⁶⁶ NOU 2016: 16 Ny barnevernslov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse s. 247-248.

⁶⁷ NOU 2016: 16 s. 248 og 271.

⁶⁸ NOU 2016: 16 s. 247-248.

⁶⁹ Det nye lovforslaget er en oppfølging av NOU 2016: 16 og Prop. 169 L (2016-2017). Lovforslaget ble sendt ut på høring april 2019, og høringsfristen er 1. august 2019. Da lovforslaget ikke er ferdig utarbeidet, anvendes det ikke som en rettskilde for å fastslå gjeldende rett. Det nevnes kun i avhandlingen for å gi en pekepinn på hvordan den nye barnevernsloven kan bli. Omtales heretter som Høringsnotat til ny barnevernslov (2019).

⁷⁰ Høringsnotat til ny barnevernslov (2019) s. 42.

⁷¹ Høstmølingen mfl. (2016). Kapittel 1 av Lucy Smith s. 23.

⁷² NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet s. 19.

Prinsippet kommer til uttrykk flere steder i menneskerettighetene. Barnets rett til familieliv, herunder barnets bånd til sine biologiske foreldre, er vernet i EMK artikkel 8.⁷³ Prinsippet kommer også til uttrykk i flere artikler i barnekonvensjonen. For det første pålegger barnekonvensjonen art. 9 statene å sikre at barnet ikke blir skilt fra sine foreldre mot sin vilje. Artikkel 7 gir barnet rett til å, så langt det er mulig, kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem. Videre pålegger art. 8 partene å respektere barnets familieforhold, uten ulovlig innblanding.

Elementer av det biologiske prinsipp er også inntatt i Grl. § 104 tredje ledd, som slår fast at myndighetene skal tilrettelegge for barnets utvikling, og «... herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie.».

Det biologiske prinsipp er ikke eksplisitt inntatt i barnevernloven, men kommer til uttrykk gjennom flere bestemmelser. For det første kommer prinsippet til uttrykk i bvl. § 4-4, ved at barnevernet først og fremst skal iverksette hjelpetiltak i hjemmet for å hjelpe barnet og familien. Formålet er å bidra til en positiv endring hos barnet eller familien, ved å iverksette tiltak som ivaretar barnets behov eller hjelper foreldrene slik at de kan gi barnet tilfredsstillende omsorg.⁷⁴

Videre kommer prinsippet til uttrykk i § 4-12 om omsorgsovertakelse. En omsorgsovertakelse kan bare gjennomføres når den er «nødvendig»⁷⁵, og skal i utgangspunktet være midlertidig.⁷⁶ Det at vilkårene for omsorgsovertakelse er strenge, illustrerer hvor sterkt det biologiske prinsippet står. Formålet er at barnet på et senere tidspunkt skal kunne flytte hjem til sine foreldre når de er i stand til å tilby tilfredsstillende omsorg.⁷⁷ Det biologiske prinsipp innebærer også at ved en omsorgsovertakelse skal kontakten mellom barnet og familien opprettholdes, slik at barnet har en tilknytning og kjennskap til hvor det kommer fra.

3.3 Det mildeste inngreps-prinsipp

Barnevernloven er bygd opp etter det mildeste inngreps-prinsipp. Barnevernet skal søke å løse oppgavene sine på mildest mulig måte overfor barnet og familien. For å sikre barnets interesser skal alltid det mildeste inngrepet forsøkes iverksatt først.⁷⁸ Dersom de mildeste

⁷³ Jørgen Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. utgave, Bergen 2015 s. 233.

⁷⁴ Prop. 72 L (2014-2015) Endringer i barnevernloven (utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak) s. 5-6.

⁷⁵ Se nedenfor i punkt 3.3.

⁷⁶ Bendiksen og Haugli (2018) s. 231.

⁷⁷ NOU 2012: 5 s. 69.

⁷⁸ Høstmølingen mfl. (2016). Kapittel 1 av Lucy Smith s. 23.

inngrepene ikke er tilstrekkelige for å sikre tilfredsstillende omsorg og levevilkår for barnet, kan mer inngripende tiltak iverksettes. I barnevernssaker vil det i praksis bety at frivillige hjelpetiltak må iverksettes før det kan bli aktuelt med tvangstiltak og eventuelt omsorgsovertakelse. Formålet med prinsippet er å beskytte barn og foreldre mot unødvendige og uforholdsmessige inngrep.⁷⁹

I gjeldende lovgivning kommer prinsippet tydelig til uttrykk i bvl. § 4-12 annet ledd om omsorgsovertakelse:

«Et vedtak etter første ledd kan bare treffes når det er nødvendig ut fra den situasjon barnet befinner seg i. Et slikt vedtak kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter [§ 4-4¹](#) eller ved tiltak etter [§ 4-10](#) eller [§ 4-11](#).»

Ordlyden utdyper at omsorgsovertakelse er «nødvendig» når hjelpetiltak ikke kan skape tilfredsstillende forhold for barnet. Dette innebærer at midlere tiltak i utgangspunktet må være prøvd, uten positivt resultat, før omsorgsovertakelse kan finne sted. Nødvendighetsvilkåret skal vurderes ut ifra den aktuelle situasjonen barnet er i, slik at forhold fra fortiden ikke tas med dersom man regner med at dette ikke kommer til å gjenta seg.⁸⁰

4 Barnets rett til å medvirke etter barnevernloven § 1-6

4.1 Bakgrunnen for tilføyelsen av barnevernloven § 1-6

Gjeldende barnevernlov ble vedtatt i 1992, og Barne- og likestillingsdepartementet mener at det nå er behov for en ny enhetlig og tidsriktig lov. Barnevernslovutvalget ble opprettet i 2014, med sikte på å utarbeide et utkast til ny barnevernlov. Utredningen viste at utvalget ønsket å styrke barnets rett til medvirkning ved en ny, innledende bestemmelse. Bakgrunnen for dette var at tilsyn og undersøkelser viste at det var utfordringer knyttet til barnets medvirkning i barnevernssaker. I tillegg ble det i Statens helsetilsyns tilsynsmelding fra 2011 påpekt at barn medvirker for lite i barnevernssaker. Undersøkelser viste manglende rutiner og dokumentasjon ved samtaler med barn. Det ble også avdekket store variasjoner i forbindelse

⁷⁹ Prop. 106 L (2012-2013) s. 82.

⁸⁰ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 111.

med om, og hvordan, barnet fikk medvirke i egen sak. Utvalget ønsket å presisere og konkretisere rettigheten til medvirkning, og ikke bare ha den som en del av vurderingen av hva som er barnets beste.⁸¹

Departementet har valgt å følge opp Barnevernslovutvalgets forslag i to løp. Siden utarbeidelse av et forslag til ny barnevernlov er et omfattende og tidskrevende arbeid, valgte departementet å vie tilstrekkelig tid til dette arbeidet. Forslag til helt ny barnevernlov ble sendt ut på høring april 2019. Departementet ønsket likevel å følge opp en rekke av Barnevernslovutvalgets forslag om endringer av gjeldende barnevernlov, slik at disse bestemmelsene kunne tre i kraft tidligere.⁸² Herunder ønsket departementet å lovfeste barnets rett til medvirkning. Dette ble gjennomført i bvl. § 1-6 ved lovendringen som trådte i kraft 1. juli 2018.

Bvl. § 1-6 erstatter tidligere § 4-1 annet ledd, som inneholdt en generell regel om medvirkning i barnevernssaker. Den gamle bestemmelsen ble tatt inn for å styrke barnets rett til medvirkning. Likevel var denne bestemmelsen utformet som en plikt for myndighetene til å gi barnet mulighet til medvirkning, og ikke som en rettighet for barnet.⁸³ Den opphevede bvl. § 4-1 annet ledd var også plassert i lovens kapittel 4 om særlige tiltak, noe som kunne gi inntrykk av at medvirkningsretten kun gjaldt ved anvendelse av bestemmelsene i det aktuelle kapittelet.⁸⁴ Nå er retten til medvirkning utformet som en rettighetsbestemmelse, og er inntatt i lovens kapittel 1:

«Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til, og barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for, kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om medvirkning og om tillitspersonens oppgaver og funksjon.»

Ved lovendringen i 2018 valgte departementet også å beholde saksbehandlingsregelen om medvirkning i bvl. § 6-3 første ledd. Her gis barn på 7 år eller yngre som er i stand til å danne

⁸¹ NOU 2016: 16 s. 56-57.

⁸² Prop. 169 L (2016-2017) s. 8.

⁸³ Prop. 169 L (2016-2017) s. 39.

⁸⁴ Prop. 169 L (2016-2017) s. 43-44.

seg egne synspunkt, rett til å få informasjon og mulighet til å uttale seg, før det treffes avgjørelse i sak som berører barnet. Departementet la til grunn at dette er en «...spesialbestemmelse når det tas administrative eller rettslige avgjørelser i saker etter barnevernloven.»⁸⁵ I det nye lovforslaget som er ute på høring, har Departementet likevel tydeliggjort at bvl. § 6-3 er overflødig, og foreslår at den oppheves. Dette på bakgrunn av at kjernen i § 1-6 er at barnet skal ha rett til å medvirke på alle stadier av en barnevernssak, og at dette også dekker saksbehandlingsstadiet som § 6-3 regulerer.⁸⁶ Det må presiseres at det nye lovforslaget kun er ute på høring, og at det ikke foreligger et utferdiget lovforslag på tidspunktet for denne avhandlingen. Problemstillingen i oppgaven er barnets rett til å medvirke etter § 1-6, og det vil derfor ikke redegjøres for innholdet i § 6-3 i sin helhet.

4.2 Hvem har rett til å medvirke?

Retten til medvirkning gjelder for «alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt», jf. bvl. § 1-6 første ledd første punktum. «Alle barn» forstås som at alle barn i Norge har rett til å medvirke, og at diskriminering basert på kjønn, hudfarge, religion og lignende ikke skal finne sted.

Ordlyden «barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter» kan gi inntrykk av en begrensning av medvirkningsretten. Forarbeidene gir ingen retningslinjer for hvordan ordlyden skal tolkes. I den generelle kommentaren til barnekonvensjonen artikkel 12, har barnekomiteen utdypet dette nærmere. Barnekomiteen legger til grunn at formuleringen «i stand til å danne seg egne synspunkter» ikke skal ses på som en begrensning av retten til å bli hørt. I stedet skal det forstås som at partene forplikter å vurdere det aktuelle barnets evne til å danne seg en selvstendig oppfatning av situasjonen.⁸⁷

Barnevernloven § 1-6 oppstiller ingen aldersgrense for når barnet har rett til å medvirke. Dette samsvarer med barnekomiteens anbefalinger.⁸⁸ Om et barn evner å danne seg egne synspunkt i en sak, vil avhenge av det enkelte barns forutsetninger, situasjonen og hvilke spørsmål som stilles. Allerede fra tidlig alder kan barn gjøre seg opp en mening om flere ting, som hva det vil spise eller se på tv. Når det gjelder spørsmål om for eksempel omsorgsovertakelse eller samvær, vil disse situasjonene være mer komplekse og kompliserte. I slike saker kan det være

⁸⁵ Prop 169 L (2016-2017) s. 44.

⁸⁶ Høringsnotat til ny barnevernslov (2019) s. 46 og 47.

⁸⁷ Generell kommentar til art. 12 avsnitt 20.

⁸⁸ Generell kommentar til art. 12 avsnitt 21.

vanskelig for et barn å forstå konsekvensene av avgjørelsen som skal fattes. Samtidig kan barn være i stand til å danne seg synspunkt om enkelte forhold i saken, som spørsmål om barnets venner, hvilken skole de vil gå på eller fritidsaktiviteter de vil delta i.⁸⁹

Medvirkningsretten i bvl. § 6-3 første ledd opererer med aldersgrensen «7 år og yngre barn» dersom de er i stand til å danne seg egne synspunkt. I forarbeidene har departementet likevel bemerket at aldersangivelsen på 7 år ikke oppstiller en nedre grense for rett til medvirkning. Bestemmelsen er skjønnsmessig, og instansene må vurdere om også yngre barn er i stand til å danne seg egne synspunkt. Aldersgrensen på 7 år er ment som en pekepinn for når barn uansett normalt sett vil være i stand til å danne seg egne synspunkter.⁹⁰

Medbestemmelsesretten etter barneloven § 31 gir barnet rett til å medvirke etter hvert som barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter om saken. Bestemmelsen pålegger foreldrene å høre hva barnet har å si før de tar avgjørelser om personlige forhold for barnet. Ved vurderingen av når barnet er i stand til å danne seg egne synspunkt om saken, uttaler forarbeidene at det skal legges vekt på momenter knyttet til om barnet forstår rekkevidden av spørsmålet, hvor fast det er i sin oppfatning, og hva bakgrunnen for standpunktet er.⁹¹

Samlet sett taler dette for at også små barn har rett til å medvirke etter bvl. § 1-6. Instansene som har oppgaver etter barnevernloven, skal derfor tilrettelegge for at også små barn får mulighet til å uttale seg. Alle barn må vurderes individuelt i den konkrete saken, for å kartlegge det aktuelle barnets forutsetninger.

Også barn som ikke har mulighet til å uttrykke seg verbalt, har rett til å medvirke når de evner å gi uttrykk for sitt synspunkt på annet vis. For eksempel barn med funksjonsnedsettelse eller med dårlig språk, har rett til å bli hørt ved ikke-verbale hjelpemidler for kommunikasjon, samt ved blant annet lek, tegning og kroppsspråk.⁹²

Rett til å medvirke har også innvandrerbarn, barn av minoriteter og urbefolkninger, samt barn som ikke snakker norsk. Instansene plikter å tilrettelegge for at disse barna får informasjon og mulighet til å uttrykke sitt synspunkt, ved for eksempel tolk.⁹³

⁸⁹ Høstmølingen mfl. (2016). Kapittel 5 av Kirsten Sandberg s. 102-103.

⁹⁰ Prop. 169 L (2016-2017) s. 44.

⁹¹ NOU 1977: 35 Lov om barn og foreldre (barneloven) s. 124.

⁹² Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21.

⁹³ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21.

4.3 Når har barnet rett til å medvirke?

Barnevernloven § 1-6 gir barnet rett til å medvirke i alle «forhold som vedrører barnet» etter barnevernlovens bestemmelser. Ordlyden «forhold som vedrører barnet» forstås som alt som har med barnet å gjøre på barnevernrettens område. Barnekomiteen har uttalt at ordlyden skal tolkes vidt, samtidig som det ikke er tale om et generelt politisk mandat. Komiteen oppfordrer partene til å lytte til barnet i alle tilfeller hvor barnets perspektiv kan bidra til bedre løsninger.⁹⁴ Dette taler for at barnet har rett til å medvirke i hele prosessen, slik at retten til å medvirke oppstår allerede på det tidspunktet barneverntjenesten mottar melding og oppretter undersøkelse om forholdet.

Som forvaltningsorgan plikter barnevernet å påse at barnevernssakene er så godt opplyst som mulig, før det treffes vedtak, jf. fvl. § 17 første ledd. Barnets perspektiv og synspunkt på saken vil utgjøre en viktig og sentral del av barnevernets oppgave i å innhente informasjon for å få saken opplyst så godt som mulig.

Barnets medvirkning utgjør også en sentral del av fylkesnemndas avgjørelsesgrunnlag. Dersom barnet ikke har blitt gitt anledning til å uttale seg, foreligger det en saksbehandlingsfeil. Dette kan medføre at vedtak fattet av barneverntjenesten og fylkesnemnda kan bli kjent ugyldig, med mindre det er grunn til å regne med at feilen ikke har virket bestemmende på vedtakets innhold.⁹⁵ Det kan eksempelvis tenkes at et barn ikke har blitt hørt i en sak hvor det blir bestemt omsorgsovertakelse. Her foreligger det en klar saksbehandlingsfeil, men vedtaket kan likevel være gyldig dersom andre forhold, som barnets beste, uansett ville ha medført samme resultat.

Dette innebærer at barnet har rett til å medvirke i alt fra spørsmål i oppstartsfasen for å kartlegge situasjonen, til spørsmål om hjelpetiltak i hjemmet, omsorgsovertakelse, samvær og valg av fosterhjem.⁹⁶ Alle instanser som har oppgaver etter barnevernloven, plikter å tilrettelegge for at barnet får mulighet til å medvirke.⁹⁷ Her omfattes både barneverntjenesten, fylkesnemnda og barnevernsinstitusjoner.

I en barnevernssak for tingretten, hadde barna saken gjaldt verken fått informasjon eller anledning til å uttale seg, før det ble avsagt dom. Barna var på tidspunktet 6, 7 og 9 år.

⁹⁴ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 26-27.

⁹⁵ Jf. fvl. § 41.

⁹⁶ Prop. 169 L (2016-2017) s. 141-142.

⁹⁷ Prop. 169 L (2016-2017). Og jf. medvirkningsforskriften § 2.

Høyesteretts ankeutvalg la til grunn i HR-2016-2314-U at barnets rett til å medvirke, herunder etter bvl. § 6-3, ikke åpner for unntak. Det samme gjelder etter barnekonvensjonen art. 12 og Grl. § 104. Høyesteretts ankeutvalg fastslo at ingen av ordlydene åpner for unntak, dersom avgjørelsen gjelder barnet, og barnet har nådd tilstrekkelig alder og modenhet.⁹⁸ Avgjørelsen ble truffet før bvl. § 1-6 ble tilføyd. Barnevernloven § 1-6 er innholdsmessig lik § 6-3, og sammenhengen i rettssystemet tilsier at bestemmelsene må forstås likt. Det er ingen nye endringer ved tilføyelsen av § 1-6 som tilsier at den skal forstås annerledes, og den omfatter dermed også barnets medvirkningsrett i saksbehandling og rettslige avgjørelser som etter bvl. § 6-3.

Høyesteretts ankeutvalg illustrerer her hvor streng barnets rett til å medvirke er, og at det ikke skal forekomme unntak så lenge forholdet vedrører barnet og barnet er i stand til å danne seg egne synspunkt om saken.

4.4 Hva innebærer retten til å medvirke?

Barnevernloven § 1-6 andre og tredje punktum oppstiller de tre momentene retten til å medvirke består av: rett på informasjon, rett til å fritt gi uttrykk for sine synspunkter og retten til at synspunktene blir lyttet til og vektlagt i vurderingen før avgjørelse treffes.

Forskrift om medvirkning og tillitsperson ble fastsatt 1. juni 2014 med hjemmel i barnevernloven § 4-1 annet ledd. Bvl. § 4-1 annet ledd ble erstattet av § 1-6 ved lovendringen i 2018.⁹⁹ Forskriften supplerer bvl. § 1-6, og forskriftens § 3 definerer medvirkning slik:

«Med medvirkning forstås at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og gis mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til og barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Barn kan medvirke i egen sak ved å uttrykke sin forståelse, valg og preferanser gjennom verbal og ikke-verbal kommunikasjon. Medvirkningen skal ivareta barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.»

⁹⁸ HR-2016-2314-U avsnitt 16 og 17.

⁹⁹ Prop. 169 L (2016-2017) s. 141.

Forskriftsbestemmelsen utdyper hvordan barnet kan medvirke, samt at særlige sårbare barns rettigheter skal ivaretas.

Departementet har lagt til grunn at retten til å medvirke i bvl. § 1-6 inneholder det samme som retten til å bli hørt etter barnekonvensjonen art. 12 og Grl. § 104.¹⁰⁰ Dette tilsier at de nevnte bestemmelsene er relevante tolkningsmomenter ved kartleggingen av innholdet i medvirkningsretten.

Retten til informasjon og til å fritt gi uttrykk for sine meninger vil behandles under i 4.4.1 og 4.4.2. Vektleggingen av barnets synspunkt behandles i 4.5. I tillegg vil samiske barns særlige rettigheter behandles nedenfor i punkt 4.4.3.

4.4.1 Rett til informasjon

Barnet har rett på å få tilstrekkelig og tilpasset informasjon. Medvirkningsforskriften § 4 forplikter barnevernet til å sørge for at barnet blir informert «*så tidlig som tilrådelig*». Ordlyden forstås som at det må vurderes i hver enkelt sak når barnet bør informeres. Det er ikke nødvendigvis hensiktsmessig å informere barnet så tidlig som mulig i prosessen. Det kan for eksempel tenkes at informasjonen bør gis så sent som mulig i tilfeller hvor informasjonen kan bli en stor belastning for barnet. Hva som er «*tilrådelig*» bør derfor vurderes ut ifra barnets forståelse og forutsetninger, sakens art og alvorlighetsgrad.

Det følger av både bvl. § 1-6 og medvirkningsforskriften § 3 at informasjonen barnet gis skal være «*tilstrekkelig og tilpasset*». Verken barnevernlovens forarbeider eller barnekomiteens generelle kommentar til art. 12 gir noen retningslinjer for hvordan dette skal tolkes. En naturlig forståelse av «*tilstrekkelig*» er at informasjonen barnet får må dekke et stort nok område av saken, slik at barnet får mulighet til å forstå informasjonen. Man bør ikke utelukke relevante detaljer, og den barnet snakker med bør forholde seg nøytral når barnet informeres.

Ordlyden «*tilpasset*» forstås som at informasjonen som gis må tilpasses ut i fra hvert enkelt tilfelle og ut i fra hvert enkelt barns forutsetninger. Her vil naturligvis barnets alder og modenhet spille inn. Instansene må derfor tilpasse seg barnets nivå, da man ikke nødvendigvis kan forklare noe på samme måte til et barn på 3 år som til et barn på 12 år. Den som snakker med barnet må gi det informasjon på en måte, og med et språk, som barnet forstår. Dette

¹⁰⁰ Prop. 169 L (2016-2017) s. 43.

samsvarer også med medvirkningsforskriften § 4 som fastslår at informasjonen skal gis «*på en måte som barnet forstår*».

Hva barnet skal informeres om følger av medvirkningsforskriften § 4 bokstav a til e. Barnet skal informeres om situasjoner hvor det kan uttrykke sine synspunkter, om egen sak og situasjon, om tjenestetilbud og rettigheter, samt om hvilke valg og beslutninger som må treffes og hvilke konsekvenser de kan få.

Ut ifra dette kan det utledes at instansene må vurdere når, hvordan og hvilken informasjon hvert barn skal få ut ifra den konkrete sak. Retten til informasjon er en essensiell del av medvirkningsretten, da det er en forutsetning for at barnet skal kunne danne et grunnlag for å kunne uttale seg om saken.

4.4.2 Rett til å fritt gi uttrykk for sine synspunkt

For det andre skal barnet gis mulighet til å fritt gi uttrykk for sine synspunkt. Dette innebærer at barnet har rett til mer enn å bare snakke. Det er instansen som treffer avgjørelse i saken, som plikter å tilrettelegge for at barnet får mulighet til å uttale seg fritt. Barnet har rett til å uttrykke seg både verbalt og ikke-verbalt. Dette innebærer at barnet kan ha rett til å bli hørt ved tolk, kroppsspråk eller fysiske hjelpemidler.¹⁰¹

Retten til å uttale seg og medvirke etter bvl. § 1-6 er likevel ikke en medbestemmelsesrett. Barnet har rett til å medvirke, samtidig som myndighetene har plikt til å tilrettelegge for at barnet får medvirke. Dette innebærer likevel ikke at barnet har vetorett eller at barnets synspunkt alltid skal tillegges vekt ved avgjørelser. Medvirkningsretten er heller ikke en medvirkningsplikt. Barnet har rett til å fritt få uttrykt sitt synspunkt, men plikter ikke å gjøre dette dersom det ikke ønsker det. Dette skal barnet informeres om, og barnet skal heller ikke presses til å uttale seg.¹⁰²

4.4.3 Særlige rettigheter for samiske barn

Etter medvirkningsforskriften § 3 annet ledd siste punktum skal medvirkningen ivareta barnets «*etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn*». Herunder blir samiske barns språk og kultur fremhevd som interesser medvirkningen skal ivareta. Som urfolk har samer, og samiske barn, særlige rettigheter som er ivaretatt i nasjonal lovgivning, samt i

¹⁰¹ Prop. 169 L (2016-2017) s. 142.

¹⁰² Prop. 169 L (2016-2017) s. 44.

internasjonale konvensjoner. Sameloven¹⁰³ § 3-5 gir en utvidet rett for den som er i kontakt med helse- og sosialinstitusjoner, til å bruke samisk for å ivareta egne interesser.¹⁰⁴ Dette gjelder i forvaltningsområdet for samisk språk.¹⁰⁵ Instanser med oppgaver etter barnevernloven, plikter dermed å betjene samiske barn på samisk, for at barnets språk og kultur ivaretas.¹⁰⁶ For eksempel må en saksbehandler i barneverntjenesten eller nemndsleder i fylkesnemnda, snakke samisk med det samiske barnet for å ivareta barnets rett til å medvirke. Det er åpenbart at det er nytteløst å kommunisere med et barn på et språk det ikke kan. Dette gjelder også i tilfeller der barnet er innvandrere eller ikke kan norsk, og dermed må gis hjelp til å få informasjon og å uttrykke seg via tolk.¹⁰⁷

Samiske barn har også særegne rettigheter ved oppnevning av talsperson i fylkesnemnda, ved at de har rett på å få oppnevnt talsperson som har samisk språk og kulturforståelse. Dette gjelder hovedsakelig i forvaltningsområdet for samisk språk, men det skal tilstrebes at barn får et slikt tilbud også i andre områder.¹⁰⁸

4.5 Barnets synspunkt skal vektlegges etter alder og modenhet

Barnets rett til å medvirke omfatter at barnet har rett til å bli lyttet til. Det er klart at det ikke ville vært formålstjenlig å innhente barnets synspunkt, dersom det ikke ble tillagt vekt i vurderingen. Etter at barnet har fått mulighet til å uttale seg, skal instansen som behandler saken vektlegge barnets synspunkter i samsvar med barnets alder og modenhet.¹⁰⁹

4.5.1 Alder og modenhet

Forarbeidene gir ingen føringer for hvordan «*alder og modenhet*» skal tolkes, men viser til at dette også følger av barnekonvensjonen art. 12, Grl. § 104 og bvl. § 6-3.¹¹⁰ Dette forstås som at ordlyden har samme meningsinnhold som de nevnte bestemmelser.

Etter barnekonvensjonen art. 12 nr. 1 skal myndighetene «*tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet*». Ordlyden i barnekonvensjonen art. 12

¹⁰³ Lov 12. juni 1986 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven).

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 60 (1989–1990) Samisk språk. Lov om endringer i I) Lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). II) Lov 13. juni 1969 nr. 24 om grunnskolen. III) Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene s. 48.

¹⁰⁵ Se sameloven § 3-1 nr. 1.

¹⁰⁶ Se sameloven § 3-5, jf. sameloven § 3-1 nr. 4.

¹⁰⁷ Se punkt 4.2.

¹⁰⁸ Jf. forskrift om talsperson § 3 tredje ledd. Se også Prop 169 L (2016-2017) s. 142.

¹⁰⁹ Jf. bvl. § 1-6 tredje punktum.

¹¹⁰ Prop. 169 L (2016-2017) s. 44.

«*alder og modenhet*» gjør det klart at det ikke er alderen alene som skal avgjøre hvilken betydning barnets synspunkt skal tillegges. Barnekomiteen legger til grunn at barnets forståelsesnivå ikke automatisk er en funksjon av dets biologiske alder, og at man derfor må vurdere barnets synspunkt i hvert enkelt tilfelle. Barnets kapasitet må vurderes, og barnets mening skal tas alvorlig når barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter.¹¹¹

Om «*modenhet*» uttaler barnekomiteen at man må vurdere barnets evne til å gi uttrykk for sine egne synspunkter på en fornuftig og selvstendig måte. Det er individuelt for hvert enkelt barn hvilken evne det har til å forstå og vurdere konsekvensene en avgjørelse kan ha, og det må derfor også tas i betraktning hvilke følger avgjørelsen kan få for barnet.¹¹² Bvl. § 1-6 inneholder den samme ordlyden «*alder og modenhet*» som barnekonvensjonen art. 12 nr. 1. Dette taler for at det også her bør legges til grunn at barnets alder ikke er det avgjørende.

Som nevnt over er aldersgrensen på 7 år i bvl. § 6-3 ikke ment som en nedre aldersgrense, men som en skjønnsbestemmelse hvor også yngre barn kan medvirke dersom de er i stand til å danne seg synspunkt om saken.¹¹³

Barns medbestemmelsesrett i barnelovssaker er lovfestet i barneloven § 31. Også her skal barnets mening vektlegges etter barnets alder og modenhet, og bestemmelsen oppstiller aldersgrensene 7 år og 12 år. Som nevnt opererer ikke bvl. § 1-6 med aldersgrenser. Bruk av aldersgrenser for medvirkningsretten har også blitt kritisert av barnekomiteen.¹¹⁴ Barnelovens medbestemmelsesrett kan likevel gi føringer for hvilken betydning alder kan ha for medvirkningsretten etter barnevernloven.

Den første aldersgrensen som oppstilles i bl. § 31 annet ledd er «*7 år og yngre som er i stand til å danne seg sine egne synspunkt*». Disse barna har rett på å få informasjon og til å få si sin egen mening, før det blir tatt avgjørelse om personlige forhold for barnet på barnerettens område. Ordlyden «*yngre som er i stand til å danne seg sine egne synspunkt*» viser at alderen 7 år ikke er en absolutt nedre grense for å ha rett til å medvirke i barnesaker. Dette er en skjønnsmessig regel som også gir yngre barn rett til å uttale seg dersom de er i stand til dette.¹¹⁵

¹¹¹ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 28 og 29.

¹¹² Generell kommentar nr. 12 avsnitt 30.

¹¹³ Se over i punkt 4.2.

¹¹⁴ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21.

¹¹⁵ Bendiksen og Haugli (2018) s. 87.

Fra barnet er fylt 12 år skal det legges «*stor vekt*» på hva barnet mener, jf. bl. § 31 annet ledd siste punktum. Aldersgrensene i barneloven er ment for å sikre at eldre barn får medvirke i større grad, og at motstridende hensyn må være sterke dersom barnets mening ikke blir tillagt vekt i avgjørelsen.¹¹⁶

Ut i fra dette kan det se ut som at jo eldre barnet blir, og jo mer det forstår, desto større vekt skal barnets mening tillegges. Barn som har en normal utvikling, får bedre forståelse og har lettere for å se sammenhenger i saker. For disse barna vil det bli naturlig å tillegge deres synspunkt mer vekt desto eldre de blir. Situasjonen er likevel slik at biologisk alder ikke alltid samsvarer med modenhet og utvikling. Noen barn er gjerne tidligere utviklet og forstår mer enn andre barn på sin alder, og er i stand til å danne seg synspunkt om saken. Omvendt vil det også være i de tilfeller hvor barnet er senere utviklet og ikke er like modent som andre barn på sin alder. Dette taler for at når barnets synspunkt skal tillegges vekt etter bvl. § 1-6, må både barnets alder, evne til å uttrykke egne synspunkt, modenhet, utvikling og sakens art vurderes. Hvor mye vekt barnets mening skal tillegges vil være individuelt, da ingen sak eller barn er helt like.

4.5.2 I hvilken grad skal barnets mening vektlegges?

Etter bvl. § 1-6 tredje punktum skal barnets synspunkt «*vektlegges*» før avgjørelse treffes. Som nevnt er ikke medvirkningsretten en medbestemmelsesrett for barnet. Samtidig vil det ikke være tilstrekkelig å kun høre på hva barnet har å si dersom det skal tas på alvor. Hvilken grad av vekt synspunktene skal tillegges beror på sakens art og andre hensyn som gjør seg gjeldene.¹¹⁷ Det må også ses hen til barnets troverdighet, om barnet er konsistent i sitt ønske og om barnet synspunkt er påvirket av andre.

Barnets beste er det grunnleggende hensynet i barnevernretten. Etter bvl. § 4-1, skal hensynet til barnets beste tillegges «*avgjørende vekt*» når det vurderes hvilket tiltak som skal iverksettes.¹¹⁸ Etter bvl. § 1-6 skal barnets synspunkt «*vektlegges*». Forskjellen på ordlyden i de to bestemmelsene taler for at hensynet til barnets beste kan tillegges høyere vekt enn barnets synspunkt. Dersom barnets ønske ikke er til barnets beste, vil hensynet til barnets beste være mer tungtveiende enn barnets synspunkt.

¹¹⁶ Høstmølingen mfl. (2016). Kapittel 5 av Kirsten Sandberg s. 118.

¹¹⁷ Høstmølingen mfl. (2016). Kapittel 5 av Kirsten Sandberg s. 118.

¹¹⁸ Se nærmere over i punkt 3.1.

Det må presiseres at det er en nær sammenheng mellom retten til medvirkning og hensynet til barnets beste. Barnets beste-vurderingen kan ikke foretas før barnet har fått anledning til å uttale seg. Barnekomiteen har uttalt at barnets beste skal være målet, og for å nå dette målet må man høre på barnet.¹¹⁹ Det følger også av medvirkningsforskriften § 6 annet ledd første punktum at barnets perspektiv og meninger skal inkluderes i vurderingen av hva som er barnets beste. Prinsippene utfyller hverandre, og må ses i sammenheng med hverandre før avgjørelse treffes.

Til illustrasjon kan det tenkes et barn som forteller at det ønsker å bo hos mor. Barnets mor har store psykiske vansker, og barnet er vanskjøttet og sliter med å fungere på skolen og i hverdagen. Barneverntjenesten vurderer at det foreligger alvorlig omsorgssvikt i hjemmet, og begjærer omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12. I et slikt tilfelle vil det klart ikke være til barnets beste å bo hos mor. Barnets ønske om å bo med mor kan også være påvirket av mors behov, og at barnet føler at det har et ansvar for å ta vare på mor.

4.6 Hvem skal barnet snakke med?

Etter bvl. § 1-6 fjerde punktum gis barnet anledning til å ha med seg en person det har særlig tillit til. Denne retten inntreer først når barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barnet, slik at barn som er tidligere i saksforløpet ikke har rett på dette.¹²⁰

Videre fremgår det ikke av bvl. § 1-6 hvordan eller av hvem, barnet skal uttale seg til. Barneverntjenesten har rett og plikt til å foreta undersøkelser, dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for å iverksette tiltak etter barnevernlovens kapittel 4.¹²¹ «Barneverntjenesten» skal undersøke saken, herunder snakke med barnet, og er dermed den første instansen som plikter å gi barnet mulighet til å uttale seg i barnevernssaken. Det er barneverntjenestens ansatte, en saksbehandler eller kontaktperson, som utfører samtalen med barnet. De som snakker med barnet bør være særlig kvalifiserte for dette, da slike samtaler kan være veldig belastende for barnet.¹²²

¹¹⁹ Prop. 169 L (2016-2017) s. 44-45. Generell kommentar nr. 12 avsnitt 70-74.

¹²⁰ Barnets tillitsperson er nærmere regulert i forskrift om medvirkning og tillitsperson §§ 8-14. Ordningen med barnets tillitsperson vil ikke bli nærmere redegjort for i denne oppgaven, på grunn av oppgavens avgrensninger.

¹²¹ Jf. bvl. § 4-3 første ledd.

¹²² Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 29.

Barneverntjenesten har hjemmel til å utføre undersøkelser i hjemmet, samt til å gjennomføre samtalen med barnet i enerom.¹²³ Barn kan ofte forholde seg lojale til foreldrene, og ha vansker med å fortelle om ting foran foreldrene sine. Å gjennomføre samtaler med barnet på tomannshånd, kan gjøre det enklere og tryggere for barnet å uttale seg.¹²⁴

Etter bvl. § 4-3 fjerde ledd har barneverntjenesten mulighet til å engasjere sakkyndig som har i oppgave å utrede den enkelte sak. Sakkyndig har anledning til å observere familien og barnet, snakke med barnet og innhente opplysninger fra blant annet skole, helsesøster og fastlege.¹²⁵ Også den sakkyndige kan kreve å få samtale med barnet i enerom.¹²⁶ Hvordan sakkyndiges rapporter og vitneutsagn brukes som bevismateriale i fylkesnemnda, vil behandles nærmere i kapittel 5.

Det følger av barnekonvensjonen art. 12 at barnet skal gis særlig anledning til å bli hørt i «*enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ...*». Barnekomiteen har anbefalt at barnet gis anledning til å bli hørt direkte av beslutningstaker i enhver saksbehandling.¹²⁷ Selv om fylkesnemnda er første instans som behandler barnevernssaker om tvangsbruk, har ikke barnet rett til å uttale seg direkte for nemnda. Fylkesnemnda kan velge å høre barnet direkte, dersom barnet ønsker det, men dette er ikke en rettighet som inngår i barnets rett til å medvirke.¹²⁸ Barne Lovsutvalget foreslo å lovfeste at barnet skal gis anledning til å uttale seg direkte for fylkesnemnda. Hensyn bak dette er at barnet bør få mulighet til å uttale seg direkte overfor beslutningstaker dersom det ønsker det. I tillegg vil barnets synspunkt komme klarere frem, og man unngår misforståelser, ved at barnet selv forklarer seg, i stedet for en tredjepart.¹²⁹ Utvalgets forslag er delvis fulgt opp i departementets lovforslag som nå er ute på høring.¹³⁰

For å sikre at barnet blir hørt i saker for fylkesnemnda, kan det etter § 7-9 oppnevnes talsperson for barnet. Forskrift om talsperson regulerer ordningen nærmere. Talspersonen skal fungere som barnets talerør, og være uavhengig av barneverntjenesten og barnets foreldre. Barnet skal informeres om muligheten til å få oppnevnt talsperson, og dersom barnet ønsker

¹²³ Jf. bvl. § 4-3 tredje og femte ledd.

¹²⁴ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 29.

¹²⁵ Ot.prp. nr. 68 (2007-2008) Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester mv. (barnesakkyndig kommisjon) s. 9-10.

¹²⁶ Jf. bvl. § 4-3 femte ledd.

¹²⁷ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 35.

¹²⁸ Prop. 169 L (2016-2017) s. 45.

¹²⁹ NOU 2016: 16 s. 240 og 241.

¹³⁰ Høringsnotat til ny barnevernslov (2019) s. 280-284.

talsperson skal fylkesnemnda tillegge dette stor vekt. Omvendt vil det tillegges avgjørende vekt på barnets ønske, dersom det ikke ønsker egen talsperson.¹³¹ Som nevnt over kan det stilles spørsmål til om barnets synspunkt kommer klart nok frem ved at en tredjeperson gjenforteller barnets uttalelser. I tillegg kan ikke fylkesnemnda vite om talsperson har spurt barnet om alle relevante spørsmål eller gitt all relevant informasjon om saken. Samtidig kan det være en trygghet for barnet å uttale seg til en tredjeperson, og slippe å måtte snakke foran mange folk i forhandlingsmøtet. Talspersonens oppgave er også å ivareta barnets interesser og være uavhengig av de andre partene i saken. En viktig del av å gjennomføre barnets medvirkningsrett blir derfor å ha kompetente personer, som er opplært til å snakke med barn, som talspersoner.

Barnet kan også ha partsrettigheter i barnevernssaken sin. Det følger av § 6-3 annet ledd at barn som har fylt 15 år, og som forstår hva saken gjelder, har rett til å opptre som part i saken og gjøre partsrettigheter gjeldende. I særskilte tilfeller kan fylkesnemnda innvilge partsrettigheter til barn under 15 år. Forarbeidene utdyper ikke hva som ligger i ordlyden «særskilte tilfeller», men det må forstås som at det skal mye til og være særlige omstendigheter ved saken. I saker som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker eller barn som kan være utsatt for menneskehandel, regnes alltid barnet som part i saken etter bvl. § 6-3 annet ledd siste punktum. «Part» forstås på samme måte som etter forvaltningsloven § 2 bokstav e. At et barn får «partsrettigheter» innebærer at det blant annet har rett til å stille med prosessfullmektig, rett til innsyn og klagerett.¹³²

4.7 Plikt til å dokumentere barnets medvirkning

Barnets rett til medvirkning må ses i sammenheng med de nye bestemmelsene som ble tatt inn i bvl. §§ 6-3 a og 7-19 ved lovendringen i 2018. Disse bestemmelsene innførte et nytt krav til begrunnelse av vedtak i barnevernets og fylkesnemndas saksbehandling. Det kreves nå at det skal fremgå av vedtaket hva som er barnets synspunkt og hvilken vekt det er tillagt.

Bestemmelsene krever også at det fremgår hvordan barnets beste er vurdert i saken.¹³³

Barnevernloven § 6-3 a gjelder for hele barnevernets saksbehandling, både kommunalt og statlig. Forarbeidene legger til grunn at det bør begrunnes dersom barnets synspunkt ikke fremgår av vedtaket. I tillegg bør det fremgå av vedtaket hvilke konsekvenser avgjørelsen kan

¹³¹ Jf. forskrift om talsperson § 1 første ledd og annet ledd og § 2.

¹³² På grunn av oppgavens størrelse og avgrensninger vil ikke barns partsrettigheter behandles nærmere her.

¹³³ Prop. 169 L (2016-2017) s. 145.

få for barnet. Jo mer inngripende et vedtak er, jo høyere krav stilles det til begrunnelsen.¹³⁴ Bestemmelsen suppleres av medvirkningsforskriften § 7. Her slås det fast at det skal fremgå hvorvidt barnet har fått anledning til å medvirke, hva barnet har blitt hørt om og hva som var barnets synspunkt.

Vider gjelder § 7-19 for vedtak som fattes av fylkesnemndene. Etter bestemmelsens tredje ledd tredje punktum skal det nå fremgå av alle vedtak som er fattet av fylkesnemnda, hva som er barnets synspunkt i saken, og hvilken vekt dette er tillagt ved avgjørelsen. Hva som bør fremgå av vedtaket er likt som for vedtakene som treffes etter bvl. § 6-3 a.¹³⁵

Disse nye bestemmelsene medfører at saksbehandlingen i barnevernet og fylkesnemndene skjerpes. Instansene er nå nødt til å dokumentere at barnet har fått anledning til å bli hørt, hva barnet mener og hvilken vekt dette har fått. Barnets rett til medvirkning styrkes ytterligere av at det nå bør begrunnes i vedtaket hvorfor barnets mening eventuelt ikke fremgår av saken. Barnet plikter ikke å uttale seg i saken, men dokumentasjonsplikten sikrer at barnet faktisk har fått en reell mulighet til å uttale seg.

Plikten til å dokumentere barnets medvirkning har også blitt strengere for barneverntjenestens begjæringer til fylkesnemnda. Fylkesnemnda har nå presisert overfor barneverntjenesten at barnevernets begjæringer som sendes til nemndene, må inneholde tilstrekkelig redegjørelse av barnets synspunkt. Dette på bakgrunn av at det er barneverntjenesten som ofte har hatt langvarig kontakt med barnet, og gjerne har utført flere samtaler med det.¹³⁶ At fylkesnemnda nå er så strenge at de nekter å ta til behandling vedtak som ikke inneholder barnets medvirkning, illustrerer hvor stekt rettigheten står. Dette er også med på å sikre at barnet har blitt tilstrekkelig hørt av barnevernet i sakene om tvang som skal behandles av fylkesnemnda.

¹³⁴ Prop. 169 L (2016-2017) s. 145.

¹³⁵ Prop. 169 L (2016-2017) s. 150.

¹³⁶ Røed (2019b).

5 Analyser av fylkesnemndas praksis

5.1 FNV-2018-172-HSF

Saken gjaldt krav om omsorgsovertakelse av jente 9 år (Jente). Jente bodde sammen med mor, stefar og to halvsøsken. Mor og stefar hadde hatt langvarige samlivsproblemer, noe som resulterte i samlivsbrudd høsten 2017. Jente og halvsøsken ble boende hos stefar. Det har lenge vært samspillsproblemer mellom Jente og mor. Barneverntjenesten og BUP hadde vært involvert i familien i lengre tid. Mor var i kontakt med psykiatrien, og har vært domfelt for vold og skadeverk. Fylkesnemnda kom enstemmig til at vilkårene for omsorgsovertakelse var oppfylt. Det ble fattet vedtak om at Jente skulle flytte i fosterhjem, med åtte helgesamvær i året mellom Jente og mor. Avgjørelsen ble truffet 15.11.2018 ved fylkesnemnda Hordaland og Sogn og Fjordane.¹³⁷

Det fremgår av vedtaket at fylkesnemnda har oppnevnt talsperson til Jente, som har informert henne om saken og innhentet hennes uttalelse.¹³⁸ Det er talspersonens forklaring for fylkesnemnda som danner grunnlaget for Jente sin medvirkning. I fylkesnemndas barnets beste-vurdering, fremlegges Jentes synpunkt som et moment i vurderingen. Her fremgår det at Jente har uttalt til talsperson at hun ønsker å bo 1/3 av tiden hos sin mor, stefar og tante. Stefaren har imidlertid sagt at han ikke kan være fosterhjem for Jente. Jente har blitt informert om dette, samt om at en omsorgsovertakelse vil medføre at hun må flytte fra sin stefar. Hun har også blitt informert om at besøkshjemmet er godkjent som et aktuelt fosterhjem. Til dette har Jente uttalt at hun ikke vil flytte i besøkshjemmet.¹³⁹

Det fremgår av vedtaket at Jente i samtaler med talsperson har uttrykt at hun ikke vil få se sine halvsøsken dersom hun bare skal bo hos mor. Dette forstår nemnda som at Jente ikke vil bo hos mor, med mindre hun også bor litt hos stefar og tante.¹⁴⁰

Av kommunens bevisføring fremgår det at Jente har fortalt BUP og barneverntjenesten om krangling, vold og konflikter mellom mor og stefar. BUP skriver at dette har vært belastende for Jente. Overfor barneverntjenesten har Jente uttalt at etter mors voldsepisode mot stefar,

¹³⁷ FNV-2018-172-HSF.

¹³⁸ FNV-2018-172-HSF avsnitt 4.

¹³⁹ FNV-2018-172-HSF avsnitt 71.

¹⁴⁰ FNV-2018-172-HSF avsnitt 72.

har Jente vært redd hver kveld da hun lå og tenkte på hva som hadde skjedd.¹⁴¹ Nemnda legger denne uttalelsen til grunn i sin vurdering av saken.¹⁴² Dette illustrerer at nemnda refererer til andre enn barnets talsperson for å få frem Jentes synspunkt i saken.

Sakkyndig har blitt oppnevnt for å utrede hele familien, og avga rapport 03.04.2018.¹⁴³ Det kan ikke utledes av vedtaket hva Jente har uttalt i samtaler med sakkyndige. I bevisførselen nevnes sakkyndiges rapport kun et par ganger, men da kun ved vurderingen av mor og hvordan Jentes tilknytningsproblemer er relatert til mors bakgrunnshistorie.¹⁴⁴

I vedtaket uttaler nemnda uttrykkelig at det er klart at en omsorgsovertakelse ikke vil være i henhold til Jentes ønske. Jente fikk mulighet til å uttrykke sitt synspunkt om hvor hun ville bo, men hennes ønskede bosituasjon ble ikke utfallet i nemndas vedtak. Dette er hovedsakelig begrunnet i at det ikke var praktisk mulig å få til at Jente skulle bo 1/3 av tiden hos sin mor, stefar og tante. Nemnda har vurdert Jentes ønske opp mot konsekvensene det ville medføre, og funnet veldig konkrete grunner for å ikke oppfylle ønsket til Jente.¹⁴⁵

Nemnda kom frem til at det vil være til Jentes beste med omsorgsovertakelse med plassering i fosterhjem. Dette ble begrunnet i Jentes oppfatning av saken, og det forhold at hun vil kunne beholde sine relasjoner til nærmiljø og familie i det aktuelle fosterhjemmet.¹⁴⁶ Det fremgår også av kommunens saksføring at Jente har uttalt seg positivt om det aktuelle fosterhjemmet.¹⁴⁷

Når det gjelder fastsetting av samvær, har Jentes ønske om å møte moren blitt tillagt betydelig vekt. Nemnda legger til grunn at det har vært utfordringer med samværet tidligere, men siden Jente hadde et ønske om å være mye med mor, vedtok nemnda 8 overnattingssamvær i året. Her fikk Jentes ønske gjennomslag, da nemnda uttaler at det på grunn av Jentes ønske ikke gis mindre enn 8 samvær i året.¹⁴⁸

¹⁴¹ FNV-2018-172-HSF avsnitt 19 og 20.

¹⁴² FNV-2018-172-HSF avsnitt 49.

¹⁴³ FNV-2018-172-HSF avsnitt 16.

¹⁴⁴ FNV-2018-172-HSF avsnitt 21 og 22.

¹⁴⁵ FNV-2018-172-HSF avsnitt 71.

¹⁴⁶ FNV-2018-172-HSF avsnitt 72 og 73.

¹⁴⁷ FNV-2018-172-HSF avsnitt 28.

¹⁴⁸ FNV-2018-172-HSF avsnitt 76-78.

5.1.1 Kommentarer

Ut i fra dette kommer det klart frem hvor Jente ønsker å bo, samt hvilken informasjon hun har fått. Det at Jente uttaler at hun vil bo 1/3 hos hver av de voksne, kan tyde på at meningen til jenta ikke nødvendigvis er begrunnet ut i fra egne behov, men for å tilfredsstille de voksne og dele seg likt mellom dem. Det at Jente sier slike ting kan også tolkes i retning av at Jente ønsker å bo hos de voksne som hun har tillitt til, og at hun ikke vil velge en overfor de andre.

Jentes utsagn om at hun ikke får se halvsøsknene sine dersom hun bor hos mor, kan tyde på at Jentes forklaring har blitt påvirket av voksne. Dersom en av de voksne har fortalt dette til Jente, kan det ha blitt vanskelig for Jente å selv finne ut hva hun ønsker.

Ut i fra en helhetsvurdering har hensynet til barnets beste fått avgjørende vekt ved spørsmålet om omsorgsovertakelse. Jentes egen mening om bosted har ikke blitt tillagt vekt, noe nemnda også har uttrykt klart. Dette er begrunnet i at Jentes ønske ikke var praktisk mulig å gjennomføre, samt at det ikke var til Jentes beste å bo hos sin mor.

5.2 FNV-2018-203-NOR

Saken gjaldt krav om omsorgsovertakelse for gutt på 10 år (Gutt). Mor og far hadde felles foreldreansvar, men bodde ikke sammen. Barneverntjenesten mottok bekymringsmeldinger allerede kort tid etter Gutts fødsel, som gikk ut på høyt konfliktnivå mellom mor og far, samt mulig vold fra far mot mor. Mor og far gikk fra hverandre i 2009. Det har vært flere rettsprosesser for å avklare fast bosted og samvær etter barneloven. Barneverntjenesten har mottatt flere bekymringsmeldinger opp igjennom årene, fra blant annet barnehage, psykiatrien og skole. Gutt har hele tiden stått midt i konflikten mellom mor og far, og det har vært mye frem og tilbake om hvem Gutt skulle bo med. Den 24. mai 2018 ble det fattet midlertidig vedtak om at Gutt skulle plasseres i beredskapshjem på sperret adresse. Far fikk samværsnekt, og mor fikk ha litt samvær. Det ble lagt til grunn at Gutt har opplevd vold fra begge sine foreldre, da spesielt psykisk vold. Fylkesnemnda fant at vilkårene for omsorgsovertakelse var til stede, og fattet vedtak om at Gutt skulle plasseres i nøytralt fosterhjem. Gutt bodde fortsatt i beredskapshjem da vedtaket ble fattet. Samvær ble satt til fire dagssamvær per år med tilsyn for far, og fire helgesamvær uten overnatting i året for mor. Avgjørelsen ble truffet 03.12.18. i fylkesnemnda Nordland.¹⁴⁹

¹⁴⁹ FNV-2018-203-NOR.

Det fremgår av vedtaket at fylkesnemnda har oppnevnt talsperson for Gutt. De har hatt en samtale sammen 05. september 2018. Talspersonen har avgitt rapport til nemnda, samt forklart seg som vitne under forhandlingsmøtet.¹⁵⁰ I delen om partenes bevisførsel, inneholder vedtaket et eget avsnitt om Gutts uttalelse, som baserer seg på talspersonens rapport. Det fremgår at Gutt var stille og forsiktig under samtalen, og at talspersonen oppfattet Gutt som oppriktig. Talsperson skriver i sin rapport at Gutt bruker få ord og forteller lite.¹⁵¹

For det første har Gutt blitt spurt om hvordan han ser på sin situasjon i dag, hvordan han har det og hvordan det har gått å bo i beredskapshjem. Til dette har Gutt svart at han trives i beredskapshjemmet og på skolen, samt at hans favorittfag er matte.¹⁵²

Videre har talsperson spurt Gutt om hans forhold til sine biologiske foreldre, hvor Gutt svarer at det er «*fint*» med både mor og far. Han legger til at det er «*mer fint med mamma*», noe talsperson forstår som at Gutt synes det er mer fint å være med mamma, enn med pappa.¹⁵³

Gutt har også blitt spurt om hvor han ønsker å bo. Her fremgår det at Gutt vil bo med mor. Talsperson uttaler at Gutt er «*nokså klar*» på at det er dette han vil. Gutt har uttalt at han ønsker å bo hos mor selv om han har en søster hos pappa. Han forteller at de finner på mange morsomme ting hos mor, og at han har et godt forhold til stefar.¹⁵⁴

Til spørsmål om Gutts tanker om samvær med sine biologiske foreldre dersom det blir bestemt at han ikke skal bo med dem, har Gutt svart at han ønsker mest mulig samvær med dem. Gutt ville ikke tallfeste antall timer eller overnattinger, men sa at han ikke har noe imot tilsyn under samværene. Gutt uttrykket at han synes det er mest greit hos mor, men at han ikke har noe imot å være med pappa.¹⁵⁵

Barneverntjenesten har engasjert sakkyndig, som har utredet rapport og tilleggsrapport. Begge rapportene, samt Barnesakkyndig kommisjons kommentarer til rapportene, ble fremlagt for nemnda.¹⁵⁶ I nemndas vurdering av fars omsorg for Gutt, har nemnda sett hen til sakkyndiges rapporter. Her fremkommer det at Gutt har fortalt om trusler og krenkelser fra far etter at han

¹⁵⁰ FNV-2018-203-NOR avsnitt 5.

¹⁵¹ FNV-2018-203-NOR avsnitt 102 og 103.

¹⁵² FNV-2018-203-NOR avsnitt 102.

¹⁵³ FNV-2018-203-NOR avsnitt 102.

¹⁵⁴ FNV-2018-203-NOR avsnitt 102.

¹⁵⁵ FNV-2018-203-NOR avsnitt 102.

¹⁵⁶FNV-2018-203-NOR avsnitt 6.

flyttet dit. Utenom dette er det ikke referert til andre forhold Gutt har uttalt seg om til sakkyndige. De andre utdragene fra rapportene består i vurderinger av Gutts behov, utvikling og atferd.¹⁵⁷

Etter at nemnda vurderer at vilkårene for omsorgsovertakelse er til stede, inneholder vedtaket et avsnitt som omhandler barnets medvirkning. Der fremgår det at Gutt ikke har gitt uttrykk for hva han mener om en omsorgsovertakelse, men at han har gitt uttrykk for hvor han ønsker å bo. Dette oppfatter nemnda som at Gutt ønsker å bo hos mor, og ikke hos far.¹⁵⁸

Videre kommenterer nemnda at det er en svakhet at talsperson ikke har stilt spørsmål om hvor Gutt ville bo dersom han ikke skulle bo hos mor. Det fremgår likevel at Gutt har uttalt i beredskapshjemmet at han kunne tenke seg å bo i beredskapshjemmet en periode før han flytter til sin mor. Nemnda legger til grunn at Gutt ikke ved noen anledning har gitt uttrykk for at han vil bo hos far. Til slutt vurderer nemnda at det må legges begrenset vekt på Gutts uttalelser i forhold til spørsmål om det skal vedtas omsorgsovertakelse, basert på hans alder og sårbarhet.¹⁵⁹

Når det gjelder spørsmålet om Gutt skal plasseres i et nøytralt fosterhjem eller i fosterhjem hos mor, viser nemnda først til hva Gutt har uttalt til talsperson. Gutt ønsker sterkt å bo hos sin mor, og har uttrykt dette i flere sammenhenger. Likevel har Gutt ikke vært helt konsistent på dette. Gutt har både sagt at han ønsker å bo i beredskapshjemmet til skolestart, og at han vil flytte til mor med en gang.¹⁶⁰ Nemnda finner at det heller ikke her kan legges vekt på Gutts synspunkt. Dette begrunnes også i at Gutt bare er 10 år, og ikke i stand til å forstå konsekvensene av å bo hos sin mor hvor han vil kunne bli eksponert for foreldrekonflikten. I tillegg finner nemnda at det ikke vil være til Gutts beste totalt sett å flytte til mor.¹⁶¹

Ved fastsettelse av samvær viser nemnda til at Gutt hele tiden har gitt uttrykk for at han ønsker samvær med far. Ved fastsettelsen av samvær har nemnda sett hen til Gutts ønske, det forhold at Gutt har levd i alvorlig omsorgssvikt hos far og at Gutt trenger ro og trygghet i

¹⁵⁷ FNV-2018-203-NOR avsnitt 109 og 110.

¹⁵⁸ FNV-2018-203-NOR avsnitt 128.

¹⁵⁹ FNV-2018-203-NOR avsnitt 128.

¹⁶⁰ FNV-2018-203-NOR avsnitt 134.

¹⁶¹ FNV-2018-203-NOR avsnitt 135.

fosterhjemmet. Dette talte for at far og Gutt kun skal ha samvær fire ganger årlig på fire timer.¹⁶²

Nemnda fastsatte samvær mellom Gutt og mor til fire årlige helgesamvær, uten overnatting. I dette avsnittet viser ikke nemnda til Gutts ønske angående samvær med mor.¹⁶³ Det har likevel kommet klart frem gjennom sakens dokumenter at Gutt ønsker å bo hos sin mor, og gleder seg til å være med henne og stefar.¹⁶⁴ Det antas derfor at nemnda har tatt dette i betraktning, selv om det ikke står spesifikt i vedtaket.

5.2.1 Kommentarer

Det kan ut i fra dette utledes at Gutt har blitt spurt om forhold som er relevante for å komme frem til Gutts synspunkt til en eventuell omsorgsovertakelse. Det kommer tydelig frem hvor Gutt ønsker å bo, og at han ønsker mye samvær med begge sine foreldre.

Nemnda har kommentert at det er en svakhet at Gutt ikke ble stilt oppfølgingsspørsmål om hvor han ville bo dersom han ikke skulle bo hos mor. Dette tyder på at nemnda mener at talsperson burde ha spurt ytterligere spørsmål til Gutt, for å innhente Gutts mening på forhold som dekker alle mulige utfall av saken. Det må bemerkes at kjernen i en omsorgsovertakelse er at barnet ikke skal bo hos foreldrene sine, og at barnet derfor bør gis mulighet til å uttale seg om hvor det vil bo ved en eventuell omsorgsovertakelse. Det kan stilles spørsmål til om det tenderer mot en saksbehandlingsfeil at Gutt ikke har blitt spurt om hvor han vil bo ved en eventuell omsorgsovertakelse, og om dette kan føre til at vedtaket blir ugyldig.¹⁶⁵ Dette vil i tilfelle bero på om nemnda ville ha fattet samme vedtak uansett om Gutt fikk uttalt sitt ønske om plassering eller ikke. Dersom det kun var et aktuelt fosterhjem, ville ikke Gutts synspunkt blitt tillagt vekt, og det ville ikke ha påvirket vedtaket. Det kan likevel tenkes at en privat part kunne ha anket og begrunnet det i saksbehandlingsfeil.

Gutt er 10 år, noe som taler for at det skal legges en del vekt på hans uttalelser, da 10-åringer som regel har godt språk og god forståelse. Likevel har nemnda valgt å ikke legge særlig vekt på Gutts synspunkt. Dette har nemnda begrunnet i Gutts «sårbarhet». Det kommer frem tidligere i vedtaket at Gutt har et særlig omsorgsbehov, og at han trenger emosjonell støtte,

¹⁶² FNV-2018-203-NOR avsnitt 146-148.

¹⁶³ FNV-2018-203-NOR avsnitt 149 og 150.

¹⁶⁴ FNV-2018-203-NOR avsnitt 33, 102 og 128.

¹⁶⁵ Jf. fvl. § 41.

trygghet og nærhet.¹⁶⁶ Dette, sett sammen med hans alder og modenhet, er forhold som taler for at Gutt kan ha vanskelig for å forstå konsekvenser og hva som er til hans eget beste. Videre tilsier dette at Gutts synspunkt ikke bør tillegges betydelig vekt.

Det må nevnes at nemnda for øvrig henviser til bvl. § 6-3 når det uttales at Gutts synspunkt skal legges vekt på i samsvar med alder og modenhet. Bvl. § 1-6 var trådt i kraft på tidspunktet vedtaket ble fattet, og vil være den naturlige lovbestemmelsen å referere til. Likevel ivaretar bvl. § 6-3 også barnets rett til å medvirke, herunder før det treffes avgjørelse som berører barnet. Om nemnda gjør dette konsekvent eller av gammel vane, er usikkert.

5.3 FNV-2018-158-OPP

Saken gjaldt krav om omsorgsovertakelse for tre barn på 7, 9 og 10 år (Gutt 7 år, Gutt 9 år, Gutt 10 år). Barnas foreldre hadde felles foreldreansvar og daglig omsorg etter barnelovens regler. Familien kom til Norge som flyktninger i 2017. Mor og barna har vært plassert i krisehjem. Barneverntjenesten har mottatt flere bekymringsmeldinger om familien, blant annet en anonym melding fra beboere på krisehjemmet som inneholdt bekymringer for mors omsorg av barna. Det har også vært nærliggende grunner til å tro at mor utøvde fysisk og psykisk vold overfor barna. Far var psykisk syk, samt domfelt og fengslet for flere forhold. Alle barna ble akutt plassert i januar 2018, og bodde i beredskapshjem på tiden vedtaket ble fattet av fylkesnemnda. Foreldrene fikk ha litt samvær med barna i løpet av akutt plasseringen. Fylkesnemnda fant at vilkårene for omsorgsovertakelse ikke var oppfylt for noen av barna, da det ikke var sannsynliggjort at hjelpetiltak ikke ville kunne skape en tilfredsstillende omsorgssituasjon. Avgjørelsen ble truffet 05.10.2018 ved fylkesnemnda Oppland og Hedmark.¹⁶⁷

Det var oppnevnt talsperson for barna, som avga skriftlige rapporter fra samtale datert 21.03.2018, 14.09.2018 og 16.09.2018.¹⁶⁸ Det kan ikke utledes noe sted i vedtaket hva talspersonen har informert og spurt barna om, eller hva barna har uttalt til talspersonen.

Fylkesnemnda vurderer de tre barnas omsorgsbehov hver for seg. Det vurderes blant annet at barna har behov for avlastningshjem, ansvarsgruppe, støttekontakt og støtte til

¹⁶⁶ FNV-2018-203-NOR avsnitt 111, 113 og 127.

¹⁶⁷ FNV-2018-158-OPP.

¹⁶⁸ FNV-2018-158-OPP avsnitt 7.

fritidsaktiviteter. Vurderingene er basert på uttalelser fra barnas kontaktlærere og beredskapsforeldre, men det fremgår ikke her hva barna selv har uttalt.¹⁶⁹

Det ble oppnevnt to sakkyndige i saken som har avgitt rapport 02.09.2018.¹⁷⁰ Ved nemndas vurdering av om vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt, nevnes de sakkyndiges rapporter. De sakkyndige har gjort samlivsobservasjoner av familien, og det fremgår av de sakkyndiges vurderinger at guttene har tydelige positive forventninger til at mor og far er en trygg base og havn for dem.¹⁷¹ Da de sakkyndiges rapporter ikke er nærmere behandlet eller vedlagt i vedtaket, fremgår det ikke om dette er noe barna selv har uttalt til sakkyndige, eller om dette kun er basert på de sakkyndiges observasjoner.

Det eneste stedet i vedtaket hvor barnas synspunkt på saken fremgår, er tatt inn helt kort i en setning nesten nederst i vedtaket. Her fremgår det at barna gjentatte ganger har fastholdt at de ønsker å flytte hjem til foreldrene, samt at de har gledet seg til samværene.¹⁷²

Til slutt vurderer nemnda at det er til barnas beste å flytte hjem til foreldrene sine med betydelige hjelpetiltak.¹⁷³ Barnas ønske har dermed blitt oppfylt, men det uttales ikke noe om hvilken vekt deres uttalelser har blitt tillagt. Hovedbegrunnelsen bak avgjørelsen er at vilkårene til omsorgsovertakelse ikke var oppfylt, da hjelpetiltak ikke var tilstrekkelig prøvd.¹⁷⁴ Nemnda har også vurdert hva som vil være til barnas beste ut i fra deres særlige omsorgsbehov og foreldrenes evne til å gi tilstrekkelig omsorg.¹⁷⁵

5.3.1 Kommentarer

Det gjennomgående for hele vedtaket, både ved beskrivelsen av sakens bakgrunn, partenes bevisførsel og nemndas vurdering, er at barnas synspunkt i svært liten grad kommer frem. Da det har vært ført flere vitner i saken, blant annet barnas talsperson, kan det antas at barnas synspunkt har kommet bedre frem i selve forhandlingsmøtet. Dette blir uansett bare spekulasjoner, da det ikke er noe som kan utledes av vedtaket.

¹⁶⁹ FNV-2018-158-OPP avsnitt 66-80.

¹⁷⁰ FNV-2018-158-OPP avsnitt 9 og 10.

¹⁷¹ FNV-2018-158-OPP avsnitt 82.

¹⁷² FNV-2018-158-OPP avsnitt 89.

¹⁷³ FNV-2018-158-OPP avsnitt 90.

¹⁷⁴ FNV-2018-158-OPP avsnitt 84.

¹⁷⁵ FNV-2018-158-OPP avsnitt 81-83.

Det fremgår bare helt kort at barna ønsker å bo hos foreldrene og at de gleder seg til samværet. Det kan ikke utledes av vedtaket hvilken informasjon barna har fått, hva de har blitt spurt om eller hva de konkret har svart på sentrale spørsmål knyttet til saken. Det lille som fremgår av barnas synspunkt er i overensstemmelse med utfallet i saken, men det kan ikke utledes om barnas synspunkt har blitt tillagt vekt og eventuelt i hvilken grad.

Av de analyserte vedtakene i avhandlingen, er dette det vedtaket hvor barnets medvirkning er tatt med i minst grad. Det må poengteres at det kan være like alvorlig for et barn å flytte hjem til foreldrene og leve i alvorlig omsorgssvikt. Hensynet til barnets beste og det mildeste inngreps-prinsipp fikk avgjørende vekt, men barnas synspunkt og vektleggingen av disse skal likevel fremgå av vedtaket. Ut i fra dette kan det undres om nemnda anser det som et mindre inngripende tiltak å føre barna tilbake til foreldrene, enn å fatte vedtak om omsorgsovertakelse.

5.4 FNV-2018-221-ROG

Saken gjaldt krav om omsorgsovertakelse for gutt 11 år og jente 14 år. På grunn av oppgavens avgrensninger vil kun Gutt 11 år (Gutt) behandles her. Mor og far hadde felles foreldreansvar. Barneverntjenesten mottok bekymringsmeldinger fra flere hold i perioden november 2017 til oktober 2018. Bekymringsmeldingene omhandlet blant annet Gutt og søsknenes generelle omsorgssituasjon, samt spesifikke vansker for Gutt som utagerende atferd og selvskading. Det ble iverksatt hjelpetiltak som foreldreveiledning, økonomisk støtte, oppfølging fra BUP og besøkshjem for Gutt. Til tross for dette flyttet mor ut av huset, og situasjonen ble forverret. Gutt bodde fast hos far, men det ble ikke avvirket faste samvær mellom han og mor som avtalt. Foreldrekonflikten involverte Gutt på en slik måte at det oppsto lojalitetsvansker. Fylkesnemnda fant at vilkårene for omsorgsovertakelse var oppfylt, og fattet vedtak om at Gutt skulle plasseres i fosterhjem. Samvær ble satt til 6 timer 12 ganger årlig med hver av foreldrene. Avgjørelsen ble truffet 18.01.2019 ved fylkesnemnda Rogaland.¹⁷⁶

Fylkesnemnda oppnevnte talsperson for Gutt, som har hatt en samtale med Gutt den 22.11.2018.¹⁷⁷ Gutts syn på saken kommer hovedsakelig frem via talspersonens forklaring, som er tatt inn under fylkesnemndas vurdering av barnet syn og barnets beste:

¹⁷⁶ FNV-2018-221-ROG.

¹⁷⁷ FNV-2018-221-ROG avsnitt 81.

«Forklaringen fra B til talspersonen var preget av blokkering. B var hissig og frustrert fordi det ventet kamerater utenfor og det var ikke lett å få noe ut av B. Han beskrev et godt forhold til far og dårlig forhold til mor. Han uttalte at han ville bo hos sin far. Far skulle kontakte talspersonen den 26., men far gjorde ikke dette. Det ble laget en ny avtale forrige søndag og dette ble avlyst fordi det viste seg å kolliderer med et selskap. B uttaler at han ikke vil snakke med noen fordi han er lei av å snakke. Talspersonen beskrev at B fremstod preget av mye frustrasjon, sinne og håpløshet.»¹⁷⁸

Her kommer det klart og tydelig frem hva Gutt har uttalt om sitt forhold til foreldrene, og hvem han ønsker å bo med. Det fremgår ikke noe sted i vedtaket hvilken informasjon Gutt har fått, eller hvilke andre spørsmål han har fått anledning til å uttale seg om.

Nemnda vurderer videre hvilken vekt Gutts synspunkt skal tillegges i vurderingen. Her har nemnda vurdert at det er vanskelig for Gutt å klare å gi uttrykk for et velbegrunnet og gjennomtenkt synspunkt. Dette på bakgrunn av Gutts alder, modenhet og lojalitetskonflikten. Nemnda har derfor valgt å ikke vektlegge Gutts synspunkt i «nevneverdig grad».¹⁷⁹

I tillegg har nemnda lagt vekt på at Gutt er preget av foreldrenes konflikt, og at hans synspunkter vil være påvirket av ønsket om å være lojal mot sin far. Det fremgår av vedtaket at far har påvirket Gutt til å ikke ville være med sin mor, og at Gutt ikke har blitt skjermet fra voksenkonfliktene.¹⁸⁰

Det er klart at Gutt ønsker å bo med sin far. Som nevnt vil ikke dette vektlegges i nevneverdig grad. Nemnda har etter en totalvurdering kommet frem til at Gutts syn på fast bosted ikke anses å være til det beste for barnet.¹⁸¹ Her har hensynet til barnets beste vært det avgjørende hensyn bak avgjørelsen.

Nemnda tar så stilling til hvor Gutt skal plasseres, og er enige med barneverntjenesten om at Gutt bør plasseres i fosterhjem. Tidligere har det kommet frem at Gutt ønsker å bo hos far, og Gutts ønske om bosted nevnes ikke i denne vurderingen. Derimot legger nemnda vekt på at

¹⁷⁸ FNV-2018-221-ROG avsnitt 82.

¹⁷⁹ FNV-2018-221-ROG avsnitt 83.

¹⁸⁰ FNV-2018-221-ROG avsnitt 17, 71 og 71

¹⁸¹ FNV-2018-221-ROG avsnitt 87.

Gutt har en sterk tilknytning til hunden sin, og oppfordrer barneverntjenesten til å vurdere en løsning hvor hunden kan bo med Gutt i fosterhjemmet.¹⁸²

Gutt har ikke uttrykt sitt standpunkt om samvær.¹⁸³ Dette er han heller ikke forpliktet til å uttale seg om, og nemnda nevner ikke noe mer om dette. Nemnda vurderer at Gutt bør ha like mye samvær med begge foreldrene sine, for å jevne ut lojalitetskonflikten som har oppstått.¹⁸⁴

5.4.1 Kommentarer

Talsperson har forklart at Gutt var hissig, frustrert og ikke lett å få noe ut av. At Gutt uttaler at han er lei av å snakke, samt at han overfor talsperson fremstår frustrert og preget av håpløshet, tilsier at situasjonen var prekær og at det kan ha vært vanskelig for talsperson å få tak i Gutts synspunkt. Ut ifra talspersons rapport ser det ut som at det var planlagt flere samtaler med Gutt, men at dette ikke ble fulgt opp av far. Det kan stilles kritikk til at det ikke ble gjennomført flere samtaler mellom talsperson og Gutt, da talsperson hadde problemer med å få Gutt til å fortelle noe i den første samtalen. Sett hen til Gutts alder, vansker og særlige omsorgsbehov, er det mulig Gutt trenger mer tillitt til en voksen for å åpne seg om livet sitt. Samtidig er det viktig å presisere at Gutt etter loven ikke er pliktig til å uttrykke sitt synspunkt i saken, og kan derfor nekte å gjøre dette.

Nemnda tillegger ikke Gutts synspunkt nevneverdig grad av vekt. Det at Gutt er 11 år tilsier at han har en del forståelse og er i stand til å gi uttrykk for sine egne synspunkt. Dette må likevel ses i sammenheng med at Gutts prekære situasjon med psykisk sykdom, utagerende atferd og lojalitetskonflikter. Det fremstår som positivt at nemnda vurderer at Gutt ikke er i stand til å reflektere over konsekvensene saken kan få. Det må stilles spørsmål til om det er Gutt sin egen mening som er uttalt til talsperson, eller om den er alt for påvirket av lojaliteten Gutt føler overfor far. Selv om Gutt er 11 år er det heller ikke sikkert at han er i stand til å forstå hva det innebærer når han sier at han ikke ønsker å være med sin mor.

5.5 FNV-2018-104-HSF

Saken gjaldt krav om omsorgsovertakelse av jente 7 år (Jente). Mor og Far hadde felles foreldreansvar, hvor mor hadde daglig omsorg etter barneloven. Jente bodde med mor og to yngre søstre med alvorlige fysiske plager. Barneverntjenesten hadde vært involvert i Jentes liv

¹⁸² FNV-2018-221-ROG avsnitt 92.

¹⁸³ FNV-2018-221-ROG avsnitt 97.

¹⁸⁴ FNV-2018-221-ROG avsnitt 95.

siden fødsel. Omsorgssituasjonen hadde vært bekymringsfull lenge, i tillegg til at det var bekymringer om seksuelle overgrep. Mor hadde flere ganger uttrykt at hun ikke maktet å ha omsorgen for Jente, og var enig i at Jente burde plasseres utenfor hjemmet. Far ble vurdert til å ikke kunne kompensere eller tre inn som primæromsorgsgiver. Både mor og far var enige om at Jente burde flytte ut av hjemmet, men mente at det var tilstrekkelig med frivillig plassering av Jente. Fylkesnemnda fattet vedtak om omsorgsovertakelse for Jente. Omsorgsspørsmålet ble behandlet av nemndsleder alene. Det ble i samtalemøte avtalt at Jente skal ha 4 samvær årlig med far og mor. Avgjørelsen ble truffet 20/09/2018 ved fylkesnemnda Hordaland og Sogn og Fjordane.¹⁸⁵

Jente har hatt en samtale med talsperson 08.08.2018, som har avgitt skriftlig rapport.¹⁸⁶ Vedtaket inneholder et kort avsnitt som behandler barnets beste-vurderingen, hvor det kommer frem hva Jente har uttalt til talsperson:

«Jente f. 2011 fortalte til talspersonen at hun ikke hadde så lyst til å være hos mamma. Hun og mamma kranglet mye, og hun kranglet også en del med søsknene sine. Videre ønsket hun å bli boende på X. På denne bakgrunn er det klart til Jente f. 2011s beste å bli flyttet ut av hjemmet.»¹⁸⁷

Jente har uttalt til talsperson at hun ønsker å bo i sitt nærmiljø. Dette har nemnda vektlagt i sin vurdering av hvor Jente skulle plasseres. Nemndas vedtak om å plassere Jente i fosterhjem i Jentes nærområde er i overenstemmelse med Jentes ønske om å ikke bo hos sin mor, men å bli boende i nærmiljøet.¹⁸⁸

Når det gjelder samvær ble dette avtalt i samtalemøtet 15.09.2018.¹⁸⁹ Det kan ikke utledes av vedtaket hva Jentes synspunkt om samvær var. Av Jentes uttalelse til talsperson, fremgår det som nevnt over at hun ikke vil være hos sin mor, og at de hadde et konfliktfylt forhold.¹⁹⁰ Dette tolker nemnda som at Jente ønsket lite samvær med sin mor, noe som er i overenstemmelse med det avtalte samværet på 4 ganger årlig på 3 timer.

¹⁸⁵ FNV-2018-104-HSF.

¹⁸⁶ FNV-2018-104-HSF avsnitt 5.

¹⁸⁷ FNV-2018-104-HSF avsnitt 24.

¹⁸⁸ FNV-2018-104-HSF avsnitt 25.

¹⁸⁹ FNV-2018-104-HSF avsnitt 15.

¹⁹⁰ FNV-2018-104-HSF avsnitt 24.

Hva gjelder samvær mellom Jente og far ble dette også fastsatt i samtalemøtet, og ble avtalt til å være 4 årlige samvær på 3 timer.¹⁹¹ Det fremgår ikke noe sted i vedtaket hva Jente har uttalt om sitt forhold til sin far eller et eventuelt samvær med han.

5.5.1 Kommentarer

Jente har blitt spurt om relevante forhold i saken, som hvordan hennes forhold er til mor og søsknene, og hvor hun ønsker å bo hvis hun ikke skulle bo hos mor. Det fremgår ikke direkte av vedtaket hvilken informasjon talsperson har gitt Jente.

Vedtaket inneholder ikke nemndas vurdering av hvilken vekt Jentes synspunkt skal tillegges. Nemnda vurderer at det er til Jentes beste å flytte ut fra mor, og avgjørelsen er uansett i overenstemmelse med Jentes uttalte synspunkt til talsperson. Det nevnes kun ved spørsmålet om plassering, at fosterhjems plassering i nærmiljøet vil være i samsvar med Jentes ønske.¹⁹²

Vedtaket inneholder ikke en lang drøftelse av spørsmålet om omsorgsovertakelse, da alle parter var enige i at Jente burde flytte til fosterhjem. Likevel har Jentes rett til å medvirke blitt ivaretatt. Jentes synspunkt har blitt tillagt vekt, og danner ett av grunnlagene for avgjørelsen. Jentes syn på saken og barnets beste-vurderingen er her i overenstemmelse.

Da samvær ble avtalt mellom partene i samtalemøte, tar ikke nemnda stilling til samværsomfanget. Det fremgår dermed ikke om Jente har fått medvirke ved spørsmål om samvær, og eventuelt hvilken vekt Jentes synspunkt har blitt tillagt.

5.6 FNV-2017-205-MRO

Saken gjaldt krav om omsorgsovertakelse for gutt 8 år og gutt 16 år. På grunn av oppgavens avgrensninger vil kun Gutt 8 år (Gutt) behandles her. Gutt bodde sammen med sine foreldre og søsken. Barneverntjenesten hadde vært involvert i familien siden 2013, og hadde mottatt 12 bekymringsmeldinger i perioden 2015-2017. Det var iverksatt flere tiltak i familien, som foreldreveiledning, barnehage, fysisk aktivitet, dekking av SFO, mat og lignende.

Sakkyndiges rapport viste at disse tiltakene ikke hadde vært tilstrekkelige, og at Gutt levde under alvorlig omsorgssvikt, både emosjonelt og praktisk. Fylkesnemnda fant at vilkårene for omsorgsovertakelse forelå, og fattet vedtak om at Gutt skulle plasseres i fosterhjem. Det ble

¹⁹¹ FNV-2018-104-HSF avsnitt 15.

¹⁹² FNV-2018-104-HSF avsnitt 25.

bestemt at Gutt skulle ha 6 samvær i året med sine foreldre. Avgjørelsen ble truffet 07.01.2019 ved fylkesnemnda Møre og Romsdal.¹⁹³

Vedtaket inneholder et eget avsnitt om Gutts synspunkt i «*B sitt uttalte syn på saken*» under del 1 «*Fremstilling av saken*». Gutt ble hørt ved talsperson, som hadde en samtale med ham 04.12.2018.¹⁹⁴ I vedtaket er det tatt med et utdrag av talspersonens rapport, som viser essensen i Gutts ønske. Gutt har uttalt at han har det bra hos foreldrene sine, og at «*alt er best med å bo her*». Talsperson har spurt Gutt hvem som er viktig for ham. Til dette har Gutt svart at det er mamma, pappa og hans søsken. Gutt har uttalt at han føler seg trygg hos foreldrene, at de bryr seg masse om han og er glad i han. Videre fremgår det at hvis Gutt ikke skal bo hos foreldrene sine, vil han treffe de så mye som mulig.¹⁹⁵

Talspersonens rapport fremkommer ikke av vedtaket i sin helhet, men deler av den er brukt som bevisførsel i kommunens framstilling av saken. Et gjentakende problem i familien har vært manglende skjerming av Gutt fra voksenproblematikk, som prat om vold og rus. Til talsperson har Gutt fortalt om historier fra foreldrenes fortid, som utgjør en belastning for han.¹⁹⁶ Dette problemet blir også nevnt i fylkesnemndas vurdering av saken. Nemnda vurderer at dette er forhold som eksponerer Gutt for ting han ikke har forutsetninger for å prosessere og håndtere.¹⁹⁷ Foreldrene har uttalt at Gutt finner opp disse historiene eller har hørt dem fra sin bror, men nemnda legger til grunn Gutts uttalelser som viktige momenter i vurderingen av om vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt.¹⁹⁸

I kommunens bevisførsel trekkes også frem det faktum at Gutt har fortalt helsesøster at han er bekymret for sin mor når han er på skolen.¹⁹⁹ Denne uttalelsen har også fylkesnemnda vektlagt i sin vurdering av om vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt.²⁰⁰ I tillegg fremkommer det at Gutt har fortalt helsesøster at han vil hjem til sin mor når han er på skolen, at mor ikke kan være alene hjemme, og at det er «*fullt i hodet hans*».²⁰¹

¹⁹³ FNV-2017-205-MRO.

¹⁹⁴ FNV-2017-205-MRO avsnitt 13.

¹⁹⁵ FNV-2017-205-MRO avsnitt 14 og 15.

¹⁹⁶ FNV-2017-205-MRO avsnitt 29.

¹⁹⁷ FNV-2017-205-MRO avsnitt 104.

¹⁹⁸ FNV-2017-205-MRO avsnitt 29 og 104.

¹⁹⁹ FNV-2017-205-MRO avsnitt 27.

²⁰⁰ FNV-2017-205-MRO avsnitt 104.

²⁰¹ FNV-2017-205-MRO avsnitt 103 og 104.

Sakkyndig ble engasjert av barneverntjenesten januar 2017, og avga sin rapport 14. juli 2017.²⁰² Nemnda fant at rapporten ikke var utdatert, og har brukt den som bevis i flere av sine vurderinger.²⁰³ Sakkyndige brukte samtalebilder som samtalemetodikk i samtale med Gutt. I nemndas vurdering av spørsmålet om omsorgsovertakelse legges det blant annet vekt på utdrag fra sakkyndiges rapport:

««... Det fremkom at B blir redd når foreldrene krangler, og beskrev det som hjernen som kranglet med hjertet. Han fortalte at de roper høyt, det er mange lyder og moren griner. I slike tilfeller vil B prøve å få dem til å slutte, slik at han selv ikke begynner å grine. Et annet alternativ er å slå seg selv hardt. B kan også prøve å trøste moren, men det hjelper ikke. B ble spurt hva han gjør i slike situasjoner, og sa han kan gå ut og grine. Det hender også at han går inn i senga og gråter, for eksempel når storebroren erter ham...»»²⁰⁴

Her fremkommer det at Gutt har blitt spurt om forhold i hjemmet, og hvordan det er når foreldrene krangler. Han har også blitt spurt om hva han gjør i slike situasjoner.

Videre fremgår det av sakkyndiges rapport at Gutt har uttalt at han er redd for at noen skal bli slått når foreldrene krangler. Gutt har fortalt sakkyndige at han har blitt slått flere ganger selv. Først ville ikke Gutt si hvem som slo ham, men fortalte etterpå at det var en gutt i klassen hans. Da sakkyndige spurte om det var voksne som slo når de ble sinte, svarte Gutt benektende, men det var tydelig at han ikke ønsket å prate om temaet.²⁰⁵

Gutt har også fortalt sakkyndige at han har hatt mareritt flere ganger, og at han kan drømme om slanger og blir redd. Sakkyndige har spurt hvem Gutt kan gå til når han blir redd, og til dette har Gutt svart at han ikke vet.²⁰⁶

Gutts synspunkt et av momentene som vurderes i nemndas barnets beste-vurdering. Nemnda vurderer at en endret omsorgsbasis er nødvendig for å sikre Gutts helse og utvikling, selv om han ønsker å bo hos foreldrene sine. Nemnda tillegger Gutts ønske om å bo hjemme og hans tilknytning til foreldrene vekt, men finner at risikoen ved å bli boende hos sine foreldre er

²⁰² FNV-2017-205-MRO avsnitt 7 og 8.

²⁰³ FNV-2017-205-MRO avsnitt 92.

²⁰⁴ FNV-2017-205-MRO avsnitt 102.

²⁰⁵ FNV-2017-205-MRO avsnitt 102.

²⁰⁶ FNV-2017-205-MRO avsnitt 102.

større enn ved flytting. Nemnda uttaler at hensynet til risikoen ved å bli boende hjemme under alvorlig omsorgssvikt er mer tungtveiende enn hans eget ønske i saken.²⁰⁷

Nemnda beslutter at Gutt skal plasseres i fosterhjem. Da det ikke forelå et aktuelt fosterhjem på tidspunktet, oppfordrer nemnda barneverntjenesten til å se på muligheten for at Gutt kan plasseres hos familie og i nettverket sitt. Dette basert på at Gutt har uttalt til talsperson at han ønsker å bo hos sin tante dersom han ikke kan bo hos foreldrene sine.²⁰⁸

Til slutt fastsetter nemnda samvær til 6 ganger årlig med overnatting for Gutt og foreldrene. Gutt har fortalt til talsperson at han vil treffe foreldrene så mye som mulig dersom han ikke skal bo hos dem.²⁰⁹

5.6.1 Kommentarer

Gutt har blitt hørt om relevante forhold i saken, som hvordan han har det hjemme, hvor han ønsker å bo, hva som er bra med å bo hjemme, hvem som er viktig for han og hva han tenker om eventuelt samvær.

Gutt ser ut til å ha fortalt åpent om konfliktene i hjemmet, og hvordan det får han til å føle. Selv om Gutt har uttalt at han ikke har blitt slått av noen voksne, var han tydelig på at han ikke ønsket å prate om det temaet. Dette kan tyde på at Gutt vet mer enn han forteller, men at han er redd for å si mer på grunn av konsekvensene det kan få. Barn kan ofte la være å fortelle om for eksempel vold, da de er redd for at dette kommer tilbake til foreldrene, og fører til mer konflikter og vold. Videre har Gutt svart at han ikke vet hvem han kan gå til når han er redd. Dette er bekymringsverdig, og kan tyde på at Gutt ikke har trygge nok omsorgspersoner. Det er også bekymringsverdig at Gutt forteller at han prøver å trøste mor, da dette ikke er oppgaven til et barn på 8 år.

Sakkyndiges rapport, herunder samtalen med Gutt, har blitt brukt som bevis i fylkesnemndas vurdering om omsorgsovertakelse. Dette illustrerer hvor viktig barnets rett til å medvirke er i praksis, da det kan brukes til å kartlegge hvordan barnets omsorgssituasjon i realiteten er.

²⁰⁷ FNV-2017-205-MRO avsnitt 109.

²⁰⁸ FNV-2017-205-MRO avsnitt 113.

²⁰⁹ FNV-2017-205-MRO avsnitt 15.

Det kommer tydelig frem at nemnda har tillagt Gutts ønske vekt, men at andre mer tungtveiende hensyn ble tillagt avgjørende vekt. I dette tilfellet talte barnets beste for at det var til Gutts beste å flytte hjemmefra, selv om han ikke ønsket dette selv.

Det fremgår at Gutt har blitt spurt om hvor han vil bo ved en eventuell omsorgsovertakelse. I tillegg har nemnda understreket at barneverntjenesten har plikt til å undersøke om Gutt kan plasseres hos sin tante slik som han ønsker. Nemnda har tillagt Gutts ønske om plassering vekt.

Ved fastsettelse av samvær fremkommer det ikke hvilken vekt Gutt synspunkt har blitt tillagt. Gutt ønsket å se foreldrene mye. At det har blitt fastsatt 6 årlige samvær med overnatting tyder på at Gutts synspunkt har blitt tillagt vekt.

5.7 FNV-2018-231-OPP

Saken gjaldt krav om omsorgsovertakelse for en gutt på 10 år (Gutt). Gutt bodde fast hos far, som delte foreldreansvaret med mor. Både mor og far hadde rusproblemer, og spesielt far hadde vært mye ut og inn i livet til Gutt på grunn av rusmisbruk og fengselsstraff. I tillegg hadde det vært mistanker om fysisk vold fra mors side. Barneverntjenesten hadde iverksatt flere hjelpetiltak, som blant annet dekning av utgifter til SFO, foreldreveiledning, avlastning, samtaler med barn og rusprøver for far. Siden august 2018 hadde Gutt bodd i fosterhjem hos sin farmor, som en frivillig ordning. Fylkesnemnda fant at vilkårene for omsorgsovertakelse forelå, og fattet vedtak om at Gutt skulle plasseres i fosterhjem. Samvær ble fastsatt til 5 ganger årlig på 4 timer for hver av foreldrene. Vedtak ble fattet 28.11.2018 ved fylkesnemnda Oppland og Hedmark.²¹⁰

Fylkesnemnda har oppnevnt talsperson for Gutt.²¹¹ I samtale med talsperson har Gutt gitt klart uttrykk for at han ikke vil bo med far. Gutt har fortalt om en far som har ruset seg foran ham, og som skriker og kjefter. Gutt har ikke ønsket samvær med far etter at han flyttet til farmor.²¹²

Det fremgår ellers ingenting om hva som ble spurt og informert om i samtalen mellom talsperson og Gutt, men ifølge barneverntjenestens bevisførsel fremgår det at Gutt har gitt

²¹⁰ FNV-2018-231-OPP.

²¹¹ FNV-2018-231-OPP avsnitt 6.

²¹² FNV-2018-231-OPP avsnitt 147.

tydelig beskjed om at han ikke vil treffe far. Gutt skal også ha fortalt sin farmor at han trenger en endring og at livet hans er ødelagt.²¹³

Nemnda tillegger Gutts mening om omsorgsspørsmålet betydelig vekt, begrunnet i Gutts alder og evne til å reflektere over situasjonen. Nemnda legger likevel til at det neppe ville blitt et annet resultat om Gutt hadde ønsket å bo med far, på grunn av fars uløste rusproblemer.²¹⁴

Det fremgår ikke hva Gutt har uttalt om hvor han vil bo dersom han ikke skal bo med foreldrene. Nemnda uttaler heller ingenting om Gutts synspunkt når de vurderer spørsmålet om plassering, men finner at det vil være til Gutts beste å plasseres i fosterhjem.²¹⁵

Ved fastsettelse av samvær legger nemnda til grunn at det skal legges vekt på barnets mening i samsvar med barnets alder og modenhet, jf. bvl. § 6-3.²¹⁶ Det har kommet klart frem at Gutt ikke ønsker samvær med far, men nemnda tillegger ikke Gutts mening stor vekt. Dette har nemnda begrunnet i at Gutts innstilling til samvær fort kan endre seg. I tillegg har nemnda vurdert at det er til Gutts beste å ha noen samvær med far. Likevel velger nemnda å fastsette færre samvær enn barneverntjenesten har foreslått, for å ta hensyn til Gutts følelser og behov for å få tilstrekkelig ro til å knytte seg til fosterfamilien.²¹⁷

Fra kommunens bevisførsel fremgår det at Gutt har uttalt til talsperson at han ønsker et omfattende samvær med sin mor, men på det premiss at mor må endre seg.²¹⁸ Nemnda legger til grunn at Gutt ønsker mye samvær med mor, men at samværene bør begrenses slik at de oppleves som positive og meningsfulle for Gutt. Det uttales ikke hvilken vekt Gutts mening har blitt tillagt her. Nemnda oppfordrer barneverntjenesten til å fortløpende vurdere om samværene mellom Gutt og mor bør økes.²¹⁹

5.7.1 Kommentarer

Nemnda tillegger Gutts mening om omsorgsspørsmålet betydelig vekt, begrunnet i hans modenhet og evne til å reflektere over situasjonen. Her har nemnda vurdert Gutts alder og

²¹³ FNV-2018-231-OPP avsnitt 75 og 78.

²¹⁴ FNV-2018-231-OPP avsnitt 148.

²¹⁵ FNV-2018-231-OPP avsnitt 151-153.

²¹⁶ FNV-2018-231-OPP avsnitt 158.

²¹⁷ FNV-2018-231-OPP avsnitt 159, 163 og 164.

²¹⁸ FNV-2018-231-OPP avsnitt 82.

²¹⁹ FNV-2018-231-OPP avsnitt 168.

modenhet opp mot hans uttalelser om saken, og vurdert hvilken vekt det skal tillegges. Også i denne saken har barnets synspunkt vært et sentralt bevis i vurderingen av omsorgsspørsmålet.

Nemnda uttaler at saken neppe ville fått et annet resultat dersom Gutt ønsket å bo hos far. Dette forstås som at selv om Gutt hadde villet flytte tilbake til far, ville dette klart ikke vært til Gutts beste. Her ville hensynet til barnets beste i tilfellet blitt tillagt høyere grad av vekt enn Gutts ønske.

5.8 Oppsummering

Det ble fattet vedtak om omsorgsovertakelse i seks av de syv analyserte sakene. Det fremgår av alle vedtakene at barna har blitt hørt med talsperson. Ordningen med talsperson sikrer at barnet får informasjon og får gitt uttrykk for sine synspunkter om saken dersom det ønsker det. Det må bemerkes at de fleste barna kun har hatt en samtale med talsperson.

I kun tre av vedtakene fremgår barnets synspunkt også fra andre enn talspersonens samtale med barnet. Herunder kan barnets synspunkt utledes av kommunens bevisførsel og sakkyndigs rapporter, samt barnets uttalelser til beredskapshjem, BUP og helsesøster. Disse instansene har som regel hatt flere og grundigere samtaler med barnet, men likevel er det i hovedsak uttalelsene til barnets talsperson som danner grunnlaget for barnets synspunkt i vedtakene.

Barnets synspunkt kommer frem i alle sakene, men i variert grad. Til illustrasjon fremgår det kun i en setning hva som er barnas synspunkt i FNV-2018-158-OPP. Til sammenligning inneholder FNV-2017-205-MRO mye om barnets medvirkning, herunder i to egne avsnitt, i kommunens bevisførsel og i sakkyndiges rapport.

Barnets synspunkt har blitt vektlagt i forskjellig grad i de ulike vedtakene. I to av vedtakene ble barnets synspunkt tillagt stor vekt. Dette var i saker hvor barnet hadde uttalt at det ikke ønsket å bo med foreldrene.²²⁰

I to av vedtakene ble barnets synspunkt tillagt liten eller ingen vekt. Dette har nemnda begrunnet i henholdsvis barnets alder, modenhet, sårbarhet og lojalitetskonflikten det står i.²²¹

²²⁰ FNV-2018-104-HSF og FNV-2018-231-OPP.

²²¹ FNV-2018-203-NOR og FNV-2018-221-ROG.

Barnets synspunkt ble tillagt vekt i FNV-2017-205-MRO, men andre mer tungtveiende hensyn ble tillagt avgjørende vekt.

I FNV-2018-172-HSF og FNV-2018-158-OPP har ikke nemnda nevnt hvordan de har valgt å vektlegge barnets synspunkt. Vektleggingen av barnets uttalelser om plassering og samvær fremkommer også i ulik grad, og i noen vedtak fremgår det ikke i det hele tatt.

6 Avsluttende bemerkninger

Lovendringen fra 1. juli 2018 hadde som formål å styrke og presisere barnets rett til medvirkning i barnevernssaker. Endringene medførte ingen endring av rettstilstanden, da barnets rett til å medvirke allerede fulgte av Grl. § 104, barnekonvensjonen art. 3 og i den nå opphevede bvl. § 4-1 annet ledd. Ved å tilføye medvirkningsbestemmelsen i barnevernlovens innledningskapittel styrkes medvirkningsrettens posisjon, og plasseringen bidrar til å sikre at barnet får medvirke i alle deler av barnevernssaken. Dette illustreres blant annet ved at fylkesnemnda har strammet inn sin praksis, og nå avviser enhver begjæring fra barneverntjenesten som ikke dokumenterer barnets medvirkning.

Barn utfører ikke medvirkningsretten bare ved at det er regulert i loven, det må etableres måter å sikre gjennomføringen på. Det er essensielt at de voksne som utfører samtaler med barn er trent i samtalemotodikk. Informasjonen talspersonen får om barnet fra fylkesnemnda må kvalitetssikres før det gjennomføres samtaler med barnet. Talspersonen må kunne tilpasse seg hvert enkelt barn slik at det fritt får mulighet til å uttale seg. Det er også nødvendig å ha talspersoner som er i stand til å fortolke samtalen og barnets kroppsspråk på en måte som får frem hvordan barnet opplever samtalen. Ikke alle barn får til å ordlegge følelsene og tankene sine, og da kan det være verdifullt at talsperson beskriver barnets kroppsspråk, øyekontakt og aktivitet ved spørsmål om foreldre og bosted. I vedtakene over fremgår i liten grad barnets uttalelser til andre enn talsperson. For et barn kan det oppleves traumatisk å møte en fremmed talsperson, og kanskje er heller ikke alle talspersoner like gode på å møte barn med særlige behov. Det kan også være at talspersonen ikke er like flink til å bruke ord og uttrykk som barnet forstår.

Vi vet at barn trenger trygghet og tillitt før de tør å åpne seg. Barnet har ikke nødvendigvis tillitt til talsperson hvis de kun møtes en gang. Temaene som tas opp, og situasjonen rundt en

sak om for eksempel omsorgsovertakelse, er i stor grad belastende for barnet. Barn i slike situasjoner er særlig sårbare og har særskilte omsorgs- og trygghetsbehov. Det kan derfor stilles spørsmål til om det er tilstrekkelig at talsperson kun gjennomfører en samtale med barnet, når det er talspersonens rapport som i stor grad utgjør barnets medvirkning i fylkesnemndas avgjørelsesgrunnlag. En annen løsning kan være at barnet selv får velge hvem det vil ha som talsperson. Dette gir barnet mulighet til å velge en voksen person som det kjenner og er trygg på fra før, som for eksempel en lærer eller miljøarbeider.

Det er også foreslått at barnet skal ha rett til å uttale seg direkte for fylkesnemnda i stedet for å bruke talsperson. Et direkte møte kan bety mye for sakens opplysning. For det første får nemnda møte barnet direkte, og gjøre seg opp sin mening og vurdering av barnet som de skal ta viktige avgjørelser for. For barna kan det kanskje også være positivt å få møte de som tar avgjørelsene, og det kan kanskje gi dem en sterkere følelse av å ha fått mulighet til å påvirke resultatet. På den andre siden kan det medføre en stor belastning for barnet å møte voksne det aldri har møtt før, og som det ikke har hatt mulighet til å bli fortrolig med. Dette kan likevel oppveies ved at barnet, dersom det ønsker det, får mulighet til å ha med seg en voksen det er trygg på når det snakker med fylkesnemnda. Det er da viktig at den voksne personen er nøytral, og ikke påvirker barnets uttalelser.

Medvirkningsretten er en rett og ikke en plikt. Det kan være en stor belastning for barnet å gjentatte ganger bli spurt om det vil medvirke. Barn står ofte i store lojalitetskonflikter mellom foreldrene, eller har problemer med å rydde i sitt eget hode hva de mener eller ikke. Selv om barnet har sagt at det ikke ønsker talsperson, forekommer det at barnet likevel får mer informasjon og blir spurt igjen og igjen om det ønsker talsperson. Det kan utgjøre en stor belastning for et barn å gang på gang måtte foreta en vurdering på om det ønsker å uttale seg.

Likt kan det være dersom det for eksempel sendes en begjæring om omsorgsovertakelse til fylkesnemnda før en sommerferie. Det kan da stilles spørsmål til om det er til barnets beste å få mulighet til å medvirke allerede på begjæringstidspunktet. At barnet får informasjon om saken og blir spurt om det vil ha talsperson på et så tidlig tidspunkt, kan resultere i at barnet kanskje går hele sommerferien med vanskelige tanker. I slike tilfeller kan det være til barnets beste at barneverntjenesten venter med å informere barnet til et senere tidspunkt.

Et moment som kan bidra til at barn føler seg tryggere i samtaler med barnevernet, er innskrenking av foreldres innsynsrett. I barnevernretten gjelder forvaltningslovens generelle regler om partsinnsyn etter fvl. § 18, som gir foreldre en sterk rett til innsyn i barnevernssaker. Barn er ofte lojale til foreldrene sine, og kan være utrygge på konsekvensene det kan få at de forteller om forhold i hjemmet. Dersom et barn opplever vold i hjemmet, kan det være utfordrende å fortelle om dette dersom foreldrene får referat fra samtalen etterpå. I realiteten kan foreldres innsynsrett dermed hemme barnets medvirkningsrett, da barnet ikke tør å fortelle åpent om alle forhold i hjemmet. Det kan stilles spørsmål til om unntaksreglene for innsyn i fvl. §§ 18 og 19 tilstrekkelig ivaretar barnet. Samtidig kan det være vanskelig for foreldre å være omsorgsperson når de ikke får vite hva barnet fortelle barneverntjenesten. Etter pasient- og brukerrettighetsloven²²² § 4-3 faller foreldres innsynsrett bort når barnet fyller 16 år. Det kan stilles spørsmål til om det burde vært en særbestemmelse om innsyn i barnevernloven på lik linje med helse retten.

Selv der barnevernet og fylkesnemnda har ivaretatt barnets rett til å medvirke tilstrekkelig, vil det viktigste alltid være at barnet selv sitter igjen med en opplevelse av å ha blitt hørt og fått medvirke i sitt eget liv. Retten til å medvirke skal ivareta barnets rettsikkerhet og interesser, men dersom barnets uttalte synspunkt ikke er i samsvar med avgjørelsene som treffes, kan barnet oppleve at de voksne ikke har hørt på det. Det kan være vanskelig for barn å forstå hvorfor de ikke har fått sitt ønske oppfylt, noe som kan resultere i at barnet føler på håpløshet og at det ikke gir noe resultat av å uttale seg. I de tilfeller fylkesnemnda fatter vedtak som strider mot barnets ønske, har barneverntjenesten et stort ansvar videre med å gi barnet en forståelse av hvorfor nemnda ikke imøtekom dets ønske. Barneverntjenesten må arbeide videre med å gi barnet mulighet til å medvirke innenfor rammene av vedtaket fattet av fylkesnemnda, herunder ved spørsmål om blant annet fosterhjem, utvidet samvær med foreldre og tilbakeføring av omsorgsretten. Barnet er i sentrum i de inngripende avgjørelsene som treffes i barnevernssaker, og det er viktig at barnet føler seg trygt, ivaretatt og sett. En kan fastslå at lover og regler har liten verdi i seg selv dersom barnet selv ikke opplever at det har fått medvirket i avgjørelser som gjelder det selv.

²²² Lov 02. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven).

Kildeliste

Lover, forskrifter og konvensjoner

Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814 (Grunnloven)

Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

Lov 08. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven)

Lov 12. juni 1986 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)

Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Lov 02. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven).

Forskrift 18. februar 2013 nr. 203 om barnets talsperson i saker som skal behandles i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker (forskrift om talsperson)

Forskrift 01. juni 2014 nr. 697 om medvirkning og tillitsperson (medvirkningsforskriften)

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 4. november 1950 (EMK)

FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen)

Forarbeider og andre offentlige dokumenter

Dok. nr. 16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven

Innst. 186 S (2013-2014) Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Anders Anundsen, Hallgeir H Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovfesting av sivile og politiske menneskerettigheter, med unntak av romertall X og romertall XXIV

NOU 1977: 35 Lov om barn og foreldre (barneloven)

NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet

NOU 2016: 16 Ny barnevernslov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse

Ot.prp. nr. 60 (1989-1990) Samisk språk. Lov om endringer i I) Lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). II) Lov 13. juni 1969 nr. 24 om grunnskolen. III) Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene

Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)

Ot.prp. nr. 68 (2007-2008) Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester mv. (barnesakkyndig kommisjon)

Prop. 106 L (2012-2013) Endringer i barnevernloven

Prop. 72 L (2014-2015) Endringer i barnevernloven (utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak)

Prop. 169 L (2016-2017) Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)

Rettspraksis og avgjørelser

Høyesterett

Rt. 2009 s. 1261

Rt. 2012 s. 1985

Rt. 2015 s. 93

Rt. 2015 s. 1388

HR-2016-2314-U

Fylkesnemnda

FNV-2017-205-MRO

FNV-2018-104-HSF

FNV-2018-158-OPP

FNV-2018-172-HSF

FNV-2018-203-NOR

FNV-2018-221-ROG

FNV-2018-231-OPP

Alle avgjørelsene er tilgjengelige på Lovdata Pro.

EMD-avgjørelser

G.S. mot Georgia - 21. juli 2015

Generelle kommentarer fra FNs barnekomité

General Comment No. 5 (2003) - *General measures of implementation of the Convention on the rights of the child (arts. 4, 42 and 44, para. 6)* (CRC/GC/2003/5)

General Comment No. 12 (2009) - *The right of the child to be heard* (CRC/C/GC/12)

General Comment No. 14 (2013) - *On the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)* (CRC/C/CG/14)

Norske oversettelser av de generelle kommentarene hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/generelle-kommentarer-fra-fns-barnekomit/id573909/> (Sist kontrollert 19.04.2019).

Litteratur

Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. utgave (Bergen, 2015).

Bendiksen, Lena R. L. og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave (Oslo 2018).

Høstmølingen, Njål, *Internasjonale menneskerettigheter*, 2. utgave (Oslo 2012).

Høstmølingen, Njål, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*, 3. utgave (Oslo 2016).

Artikler

Sandberg, Kirsten, «Inkorporeringen av FNs barnekonvensjon i norsk rett», *Kritisk juss*, Volum 55, nr. 04 (2004), s. 316-329, Nettversjon sist kontrollert 19.04.19 (URL):

https://www.idunn.no/kritisk_juss/2004/04/inkorporeringen_av_fns_barnekonvensjon_i_norsk_rett

Elektroniske kilder

Forslag til ny barnevernlov fra Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken, velg «*last ned som PDF*» nederst på nettsiden (sist kontrollert 20.04.19)

<https://www.forandringsfabrikken.no/article/forslag-til-barnevernlov-fra-barnevernsproffene-2016>

Høringsnotat - forslag til ny barnevernslov (2019), Barne- og likestillingsdepartementet (sist kontrollert 20.04.19)

<https://www.regjeringen.no/contentassets/7a124c63b81b487e9d79ae44b73a2b70/horingsnotat-ny-barnevernslov---april-2019-.pdf>

Personlige meddelelser

- Røed (2019a) Røed, Torstein, nemndsleder i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker Hordaland og Sogn og Fjordane, personlig meddelelse over e-post, 17. januar 2019.
- Røed (2019b) Røed, Torstein, nemndsleder i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker Hordaland og Sogn og Fjordane, personlig meddelelse over telefon, 20. mars 2019.